

Oddych aj nové výzvy

Ďalší rok plný výziev sa chýli k svojmu koncu a s ním prichádza aj zaslúžený oddych, ktorý nám dáva priestor na reflexiu a načerpanie nových síl. Využime toto obdobie na to, aby sme sa pripravili na zmeny, ktoré prinesie nadchádzajúci kalendárny rok – zmeny v školskej legislatíve, ktoré ovplyvnia vzdelávacie inštitúcie, manažment škôl a mnohé ďalšie aspekty. S legislatívnymi úpravami bude korešpondovať aj inovácia nášho portálu *direktor.sk* v priebehu budúceho roka. Nová platforma bude ponúkať krajší a prehľadnejší dizajn s lepšími funkcionalitami na podporu vašej práce. Tešíme sa, že vám budeme môcť poskytnúť ešte lepšie nástroje a uľahčiť vám neraz náročnú agendu. Vaše úsilie a oddanosť vzdelávaniu sú našou motiváciou.

Matej Drotár informuje o schválení nového zákona o školskej správe, ktorý nahrádza starší legislatívny rámec a prináša významné zmeny pre školy a školské zariadenia od roku 2026. V článku uvádza najdôležitejšie zmeny, ktoré prináša nová legislatíva. Zmeny, okrem iného, nastávajú aj v procese výberového konania na funkciu riaditeľa.

Zdenka Matulová Juríková píše o zmenách v zákone o pedagogických a odborných zamestnancoch, ktorý od 1. januára 2026 podstatne upraví kvalifikačné požiadavky, podmienky výkonu povolania a administratívne postupy v školstve na Slovensku. Novinkami sú digitálni koordinátori, zvýšené požiadavky na pedagogických pracovníkov, sprísnenie kvalifikačných požiadaviek a ďalšie.

Ingrid Konečná Veverková sa zaoberá novelou zákona o finančnej kontrole a audite, ktorá nadobudne účinnosť 1. januára 2026, a jej vplyvom na školy a školské zariadenia, vrátane súkromných a cirkevných škôl. Odpoveďami na otázky súvisiace s novelou zákona č. 357/2015 Z. z. ozrejmjuje praktický výkon finančnej kontroly v školách.

Miriám Niklová sa zameriava na úlohu sociálneho pedagóga v moderných školách, jeho prácu v oblasti prevencie, intervencie a podpory žiakov, učiteľov a rodičov. Sociálny pedagóg vytvára bezpečné a inkluzívne prostredie, rieši rizikové správanie a problémy vo vzťahoch. Je preto nenahraditeľným odborníkom.

Markéta Švamberg Šauerová sa zaoberá významom triednických hodín ako nástroja na podporu bezpečia a pozitívnej triednej klímy, čo je kľúčové pre zdravý vývoj žiakov. V závere autorka poskytuje aj praktické tipy pre triednych učiteľov pre efektívne využitie triednických hodín.

Soňa Kollárová sa zameriava na rodinný plán kybernetickej bezpečnosti ako prostriedku na rozvoj mediálnej gramotnosti dospelých a ochrany detí v digitálnom prostredí. Opisuje praktické kroky, odporúčania a technické opatrenia, ktoré môžu rodičia a deti uplatniť na minimalizovanie kybernetických hrozieb a na posilnenie ich zodpovedného správania v online svete.

Stanisław Juszczyk sa v článku zaoberá využitím umelej inteligencie vo vzdelávaní, pričom analyzuje generáciu Z a jej vplyv na technológie a spoločenské zmeny. Ďalej rozoberá etické aspekty AI a riziká, ako sú strata pracovných miest, sociálno-ekonomické nerovnosti a potrebu regulácie, pričom zdôrazňuje axiologické otázky a úlohu mladých v inovatívnych riešeniach.

Adam Bieleśz sa zameriava na životný príbeh učiteľa a osvetového pracovníka Jána Kubačku, ktorý odráža premenlivé dejiny Slovenska v 20. storočí. Od medzivojnového idealistu, ktorý veril v silu vzdelania a národného povedomia, sa cez obdobie neslobody a vojnového odporu vypracoval na rešpektovaného predstaviteľa povojnového školstva.

Na konci kalendárneho roka všetci bilancujeme, premýšľame, čo už vykonané by sme teraz urobili inak, no popri reflektovaní dosiahnutých úspechov by sme si mali nájsť čas aj pre seba, svoj oddych a obnovu energie. Zároveň sa však nezabúdajme otvoriť novým príležitostiam a výzvam, ktoré prinesie nadchádzajúci rok. Oplatí sa investovať do svojej odbornej prípravy a osobného rozvoja, aby sme čelili výzvam s jasnou víziou.

/redakcia/

LEGISLATÍVA

- Nový zákon o školskej správe 2
 ■ JUDr. Matej Drotár

PERSONALISTIKA

- Pedagogický a odborný zamestnanec 6
 ■ JUDr. Ing. Zdenka Matulová Juríková

FINANCOVANIE

- Finančná kontrola v školách a školských zariadeniach 10
 ■ Ing. Ingrid Konečná Veverková

PODPORNÝ TÍM

- Sociálny pedagóg 14
 ■ prof. PhDr. Miriam Niklová, PhD.

KLÍMA TRIEDY

- Podpora bezpečia a triedního klíma 17
 ■ doc. PhDr. Markéta Švamberg Šauerová, Ph.D.

KYBERNETICKÁ BEZPEČNOSŤ

- Rodinný plán kybernetickej bezpečnosti 21
 ■ Mgr. Soňa Kollárová, PhD.

UMELÁ INTELIGENCIA

- Umelá inteligencia v súčasnom vzdelávaní (1.) 24
 ■ prof. dr hab. Stanisław Juszczyk, DrSc.

TLAČOVÁ SPRÁVA

- Zviditeľni sa – chráň si zdravie! 28
 ■ Zuzana Zmajkovičová

DO POZORNOSTI

- Dôležité termíny 29
 ■ PaedDr. Katarína Písečná

Z HISTÓRIE ŠKOLSTVA

- Učiteľ, osvetový pracovník a pamätník – život Jána Kubačku 30
 ■ PhDr. Adam Bieleśz, PhD.

PORADŇA

- Otázky a odpovede 32
 ■ JUDr. Ing. Lucia Pivarníková
 ■ JUDr. Matej Drotár

NOVÝ ZÁKON O ŠKOLSKEJ SPRÁVE

* NOVÝ LEGISLATÍVNY RÁMEC PRE ŠKOLY OD ROKU 2026 *

JUDr. Matej Drotár
obec Seňa
prednosta obecného úradu

Dňa 21. októbra 2025 Národná rada Slovenskej republiky schválila nový zákon o školskej správe. Tento zákon bol schválený v rámci balíka legislatívnych zmien v oblasti školstva a nahradil doteraz platný zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V príspevku rozoberieme najdôležitejšie zmeny, ktoré prináša nová legislatíva.

Dňa 21. októbra 2025 boli schválené tieto legislatívne zmeny v oblasti školstva:

- zákon č. 321/2025 Z. z. o školskej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zákon č. 322/2025 Z. z. o financovaní škôl a školských zariadení,
- zákon č. 323/2025 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (novela školského zákona),
- zákon č. 324/2025 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 325/2025 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (novela zákona o PZ a OZ).

V rámci legislatívneho procesu boli predstreté aj vykonávacie právne predpisy, ktoré ešte neboli schválené z dôvodu, že prijaté zákony ešte neboli vyhlásené v Zbierke zákonov, a teda nebolo ešte možné vyhlásiť ani podzákonné právne predpisy. Ide o tieto vyhlášky:

- vyhláška MŠVVaM SR č. .../2025 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 321/2025 Z. z. o školskej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- vyhláška MŠVVaM SR č. .../2025 Z. z. o dohode o verejnej službe vo výchove a vzdelávaní.

Zároveň prijatím vyššie uvedených zákonov došlo aj k zrušeniu niekoľkých právnych predpisov, ktoré boli nahradené novou legislatívou:

- zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 596/2003 Z. z.“),
- zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov,
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 291/2004 Z. z., ktorou sa určujú podrobnosti o spôsobe ustanovenia orgánov školskej samosprávy, o ich zložení, o ich organizačnom a finančnom zabezpečení v znení vyhlášky č. 230/2009 Z. z.,
- vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii,
- vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 435/2020 Z. z. o štruktúre a obsahu správ o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení v znení vyhlášky č. 526/2021 Z. z.

Nová právna úprava zákona o školskej správe a jej zmeny

Cieľom novej právnej úpravy je najmä:

- zjednotenie pravidiel a povinností pre školy a školské zariadenia bez ohľadu na zriaďovateľa,
- jednoznačné nastavenie právnej formy – rozpočtová organizácia, resp. príspevková organizácia pre školy a školské zariadenia zriadené obcou, samosprávnym krajom alebo regionálnym úradom školskej správy, nezisková organizácia pre cirkevných a súkromných zriaďovateľov,
- úprava zriaďovania škôl a školských zariadení,
- zvýšenie transparentnosti v niektorých oblastiach, najmä ak ide o zverejňovanie dokumentov, resp. výberové konanie na obsadenie miesta riaditeľa,

- nastavenie jednotných pravidiel pri výberovom konaní na obsadenie miesta riaditeľa bez ohľadu na zriaďovateľa,
- spresnenie zloženia rady školy a výberovej komisie,
- komplexnejšie nastavenie funkcie zástupcu riaditeľa a nastavenie pedagogickej rady,
- nástroje na zefektívnenie zmien v sieti škôl – zlúčenie, splynutie, rozdelenie,
- zefektívnenie spôsobu určovania školských obvodov a zavedenie inštitútu verejného poskytovateľa výchovy a vzdelávania aj v nadväznosti na zákon o financovaní,
- zlúčenie doterajšej siete a doterajšieho registra do jedného registra.

Z obsahového hľadiska zákon o školskej správe preberá takmer celú problematiku zákona č. 596/2003 Z. z. s výnimkou problematiky financovania a rozpisu finančných prostriedkov (§ 6 ods. 12 a § 9 ods. 12). Táto úprava bola presunutá do nového zákona o financovaní škôl a školských zariadení, kam aj logicky patrí. Zákon o školskej správe pohltí niektoré ďalšie čiastkové témy z iných predpisov. Ide napríklad o problematiku výberového konania na funkciu riaditeľa, ktorá je už komplexne riešená v tomto zákone bez subsidiárneho použitia všeobecného predpisu, ktorým je zákon č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov.

Do zákona o školskej správe je komplexne zahrnutá aj téma školskej inšpekcie a rady školy, keďže došlo k zrušeniu vyhlášky č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii a vyhlášky č. 291/2004 Z. z., ktorou sa určujú podrobnosti o spôsobe ustanovenia orgánov školskej samosprávy, o ich zložení, o ich organizačnom a finančnom zabezpečení v znení vyhlášky č. 230/2009 Z. z.

Medzi **najvýraznejšie zmeny**, ktoré prináša zákon o školskej správe, možno zaradiť:

- úprava právnej subjektivity a právnych foriem škôl a školských zariadení,
- nahradenie siete škôl a školských zariadení registrom škôl a školských zariadení,
- zmeny v procese výberového konania na funkciu riaditeľa,
- zmena postavenia riaditeľa,
- zmena postavenia rady školy,
- úprava funkcie zástupcu riaditeľa,
- novinka v podobe verejného poskytovateľa výchovy a vzdelávania,
- zavedenie nových sankcií a sprísnenie sankcií za porušenie zákona.

Pri väčšine zmien zákon určuje prechodné obdobie, počas ktorého majú školy a zriaďovatelia čas na to, aby sa prispôbili novej právnej úprave. Samozrejme, sú aj také zmeny, ktoré nadobudnú účinnosť ihneď s účinnosťou nového zákona.

Na aké zmeny sa majú pripraviť školy, školské zariadenia a zriaďovatelia v najbližšom období?

Už od nadobudnutia účinnosti nového zákona, t. j. od 1. 1. 2026 je možné zriaďovať školy a školské zariadenia len podľa novej právnej úpravy. To znamená, že **školy a školské zariadenia je možné zriaďovať len ako právnické osoby s právnou subjektivitou**. Školy a ani školské zariadenia už nemôžu byť od 1. 1. 2026 zriadené bez právnej subjektivity pod právnou subjektivitou zriaďovateľa. Škola je právnickou osobou alebo organizačnou zložkou spojenej školy. Školské zariadenie je právnickou osobou, súčasťou školy alebo spojenej školy, organizačnou zložkou alebo súčasťou **spojeného školského zariadenia**.

Okrem toho sa určuje predpísaná právna forma pre školy a školské zariadenia. Obec, samosprávny kraj a regionálny úrad školskej správy zriaďujú školy a školské zariadenia v právnej forme rozpočtová organizácia alebo príspevková organizácia. Cirkevný zriaďovateľ alebo súkromný zriaďovateľ zriaďuje školu alebo školské zariadenie s právnou formou nezisková organizácia. Zriaďovatelia škôl a školských zariadení, ktoré už sú zriadené bez právnej subjektivity, majú prechodné obdobie na to, aby dali školám a školským zariadeniam požadovanú právnu formu a to do 31. decembra 2027, resp. do 31. decembra 2035 v prípade materských škôl. Ak si zriaďovateľ nespĺní svoju povinnosť v tejto lehote, oprávnenie školy alebo školského zariadenia vykonávať hlavnú činnosť zaniká k 31. augustu 2028, resp. k 31. augustu 2036, ak ide o materskú školu.

V nadväznosti na nový zákon o školskej správe došlo aj k súvisiacej novelizácii školského zákona. špeciálne výchovné zariadenia sa premenovali na **výchovné zariadenia** a sú nimi už len reedukačné centrum a diagnostické centrum. Medzi výchovnými zariadeniami teda už nie je liečebno-výchovné sanatórium. **Liečebno-výchovné sanatóriá zriadené podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025 sa od 1. septembra 2027 zrušujú** a do 31. augusta 2027 vykonávajú svoju činnosť podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025. Ak je liečebno-výchovné sanatórium právnickou osobou, od 1. septembra 2027 prechádzajú práva a povinnosti vyplývajúce z pracovnoprávných vzťahov a iných právnych

vzťahov a majetok alebo jeho správa na zriaďovateľa. Od 1. januára 2027 nemožno prijímať deti do liečebno-výchovného sanatória. Pobyt detí v liečebno-výchovnom sanatóriu, ktoré boli prijaté podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025, sa končí najneskôr 31. augusta 2027.

Podľa novej právnej úpravy už **nemožno zriadiť školu v prírode a stredisko služieb škole**. Škola v prírode a stredisko služieb škole zriadené podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025 zostávajú zachované a vykonávajú svoju činnosť za podmienok ustanovených predpismi účinnými do 31. decembra 2025 až do výmazu z registra škôl a školských zariadení a zrušenia.

Sieť škôl a školských zariadení Slovenskej republiky a centrálny register škôl, školských zariadení a elokovaných pracovísk zriadené podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025 sa považujú **za register škôl a školských zariadení** podľa predpisov účinných od 1. januára 2026. Ministerstvo školstva ich v súčinnosti so školami, školskými zariadeniami a ich zriaďovateľmi do 31. augusta 2026 upraví na register podľa predpisov účinných od 1. januára 2026.

Konanie vo veci siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky začaté a právoplatne neukončené do 31. decembra 2025 sa dokončí podľa predpisov účinných od 1. januára 2026; ak sa konanie vzťahuje na finančné prostriedky poskytnuté z mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti do 31. decembra 2025, dokončí sa podľa predpisov účinných od 1. januára 2026.

Iné konanie, v ktorom sa rozhoduje o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach právnických osôb alebo fyzických osôb začaté a právoplatne neukončené do 31. decembra 2025, sa dokončí podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025 (napr. konanie o priestupkoch).

Zákon o školskej správe zavádza nový legislatívny termín **orgány školy**. Orgánmi školy sú

- a) riaditeľ,
- b) rada školy; to neplatí, ak ide o jazykovú školu a školu pri zdravotníckom zariadení,
- c) pedagogická rada; to neplatí, ak ide o jazykovú školu,
- d) orgánom školy môže byť aj školský parlament, ak ide o plnoorganizovanú základnú školu alebo o strednú školu.

Orgánom školského zariadenia je riaditeľ. Ak je školské zariadenie organizačnou zložkou alebo súčasťou, orgánom školského zariadenia je vedúci. Zriaďovateľ

môže určiť, že orgánom viacerých školských zariadení, ktoré sú organizačnými zložkami alebo súčasťami, je jeden spoločný vedúci.

Riaditeľ školy podľa novej právnej úpravy už nie je osobou, ktorá rozhoduje o právach a povinnostiach fyzických osôb, inými slovami povedané, nevydáva školské rozhodnutia. Táto kompetencia prešla na školu. Riaditeľ školy okrem toho, že je i naďalej vedúcim zamestnancom a osobou vykonávajúcou funkciu riaditeľa, získal status orgánu školy, resp. školského zariadenia. Mení sa aj vzťah riaditeľa a zriaďovateľa v tom smere, že sa upravil rozsah dokumentov predkladaných riaditeľom zriaďovateľovi na schválenie (doteraz upravené v § 5 ods. 7 zákona č. 596/2003 Z. z.).

Riaditeľ predkladá do 31. októbra na schválenie zriaďovateľovi výročnú správu. Riaditeľ predkladá výročnú správu po prerokovaní pedagogickou radou na vyjadrenie rade školy do 15. októbra; zriaďovateľovi pri predložení prikladá aj vyjadrenie rady školy. Výročná správa je „nástupcom“ správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach škôl a školských zariadení a vypracúva ju riaditeľ.

Zostavenie rozpočtu školy alebo školského zariadenia, návrh jeho zmien a predloženie na schválenie zriaďovateľovi, zabezpečuje riaditeľ.

Zriaďovateľ prerokúva s riaditeľom najmä

- informácie o pedagogicko-organizačnom a materiálno-technickom a priestorovom zabezpečení na príslušný školský rok,
- návrh rozpisu finančných prostriedkov.

Mení sa postavenie rady školy, ktorá síce naďalej zostáva samosprávnym orgánom, ale z pozície samosprávneho orgánu zriaďovaného pri škole, sa stáva orgánom školy. Týmto stráca svoju „nezávislosť“, ktorá spočívala v tom, že bola oddelená od školy. Rada školy sa už nebude zriaďovať pri školských zariadeniach, jazykových školách a školách pri zdravotníckych zariadeniach. Funkčné obdobie rady školy ustanovenej do 31. decembra 2025, ktorej zloženie nie je k 30. júnu 2026 v súlade s predpismi účinnými od 1. januára 2026, sa skončí najneskôr 31. augusta 2026. Rada školy ustanovená do 31. decembra 2025, ktorej zloženie je v súlade s predpismi účinnými od 1. januára 2026, vykonáva činnosť v zložení podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025 do skončenia funkčného obdobia. Rušia sa aj obecné školské rady a územné školské rady. Funkčné obdobie rady školy jazykovej školy, rady školského zariadenia, obecnej školskej rady a územnej školskej rady ustanovených podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025, sa skončí najneskôr 31. marca 2026.

Ak v škole nie je k 31. decembru 2025 ustanovená rada školy, zriaďovateľ zabezpečí voľby do rady školy tak, aby rada školy bola ustanovená k 1. septembru 2026.

Funkčné obdobie členov školského parlamentu zvolených podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025 zostáva zachované.

Okrem toho **rada školy stráca kompetenciu uskutočňovať výberové konanie na funkciu riaditeľa**, keďže už nebude výberovou komisiou ako doteraz. Zloženie a spôsob kreovania výberovej komisie pre jednotlivé druhy škôl a školských zariadení upravuje nový zákon o školskej správe. Zástupcovia rady školy sa budú aj naďalej zúčastňovať výberových konaní, ale len v určenom počte. Podľa § 11 ods. 1 zákona o školskej správe členmi výberovej komisie sú aj

- a) predseda rady školy, ktorý je zároveň predsedom výberovej komisie,
- b) zástupcovia členov rady školy za kategóriu zamestnancov, kategóriu rodičov iných fyzických osôb než rodič, ktorí majú dieťa zverené do starostlivosti na základe rozhodnutia súdu (ďalej len „zákonný zástupca“) a za kategóriu zriaďovateľa; rada školy **spôsobom určeným v štatúte rady školy určí**

dvoch členov výberovej komisie za príslušnú kategóriu, pričom za kategóriu, ktorú zastupuje predseda rady školy určí jedného člena.

Z uvedeného znenia zákona vyplýva, že rady školy by si mali upraviť štatút o spôsob určovania členov výberovej komisie z rady školy. Platí to predovšetkým prípade, ak radu školy čaká do skočenia funkčného obdobia výberové konanie na funkciu riaditeľa. Výberové konanie začaté po 1. januári 2026 sa musí uskutočniť podľa nového zákona o školskej správe.

Výberové konanie na obsadenie funkcie riaditeľa školy začaté a neukončené do 31. decembra 2025 sa dokončí ešte podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025.

Škola, školské zariadenie a zriaďovateľ sú povinní zosúladiť svoje vnútorné predpisy s týmto zákonom do 31. augusta 2026.

Školy a školské zariadenia sú povinné do 31. augusta 2026 zriadiť webové sídlo a zverejniť dokumenty zverejňované podľa predpisov účinných od 1. januára 2026.

Nový zákon o školskej správe prináša aj množstvo ďalších zmien, ktoré predstavíme v ďalších príspevkoch. ■

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Ministerstvo školstva spúšťa regionálne workshopy k pripravovaným zmenám v školstve

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR pokračuje v sérii odborných regionálnych workshopov, na ktorých predstaví reformu školstva.

Účastníci získajú prehľad o kľúčových legislatívnych zmenách, praktické usmernenia aj priestor na otázky priamo na expertov ministerstva.

KOMU SÚ WORKSHOPY URČENÉ?

- riaditeľom materských, základných a stredných škôl, zástupcom odborov školstva miest, obcí a VÚC, zástupcom cirkevných a súkromných zriaďovateľov, riaditeľom Regionálnych centier podpory učiteľov (RCPU), zástupcom spojených školských úradov

TERMÍNY A MIESTA

- Žilina – 27. november 2025
- Trnava – 28. november 2025
- Košice – 4. december 2025
- Prešov – 5. december 2025
- Nitra – 11. december 2025
- Banská Bystrica – 12. december 2025
- Komárno – 18. december 2025 (so zameraním na národnostné aspekty)

Zdroj: Newsletter – Novinky zo školstva

Nové zbierky aktivít pomôžu školám chrániť deti pred násilím

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v rámci projektu Spoločne za detstvo bez násillia pripravilo 46 územných zbierok preventívnych a osvetových aktivít určených pre školy.

Cieľom je podporiť pedagógov pri ochrane detí pred násilím a zvýšiť povedomie o tejto problematike. Zbierky obsahujú praktické nástroje, metodiky a tipy na realizáciu aktivít, ktoré pomôžu vytvárať bezpečné prostredie pre deti.

Projekt reaguje na potrebu systematickej prevencie a multidisciplinárnej spolupráce medzi školami, odborníkmi a komunitami.

Zdroj: <https://www.mpsvr.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/nove-zbierky-aktivit-podporia-skoly-oblasti-ochrany-deti-pred-nasilim.html>

PEDAGOGICKÝ A ODBORNÝ ZAMESTNANEC

* PREDPOKLADY NA VÝKON PRACOVNEJ ČINNOSTI, ZMENY ÚČINNÉ OD 1. JANUÁRA 2026 *

JUDr. Ing. Zdenka Matulová Juríková

Od 1. januára 2026 nadobudnú účinnosť rozsiahle zmeny zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických a odborných zamestnancoch, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnia kvalifikačné požiadavky, podmienky výkonu povolania aj administratívne postupy pri overovaní spôsobilosti učiteľov a odborníkov v školstve. V článku sa dozviete, aké nové predpoklady bude musieť pedagogický a odborný zamestnanec spĺňať, ako sa menia kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie učiteľov, aké výnimky zákon necháva a tiež, ako sa sprísňujú požiadavky na učiteľov materských škôl od roku 2029.

Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 138/2019 Z. z.“) predstavuje základný právny rámec na výkon povolania v oblasti výchovy a vzdelávania. Okrem iného definuje aj predpoklady, ktoré musí spĺňať každá fyzická osoba, aby mohla vykonávať činnosť pedagogického alebo odborného zamestnanca. Ide o súbor právnych, odborných, morálnych a zdravotných podmienok, ktoré majú zabezpečiť, že osoba vykonávajúca pedagogickú alebo odbornú činnosť je po všetkých stránkach spôsobilá pracovať s deťmi a žiakmi, čím sa garantuje kvalita, bezpečnosť a dôveryhodnosť školského prostredia.

Predpoklady na výkon pracovnej činnosti

Novelizácia účinná od 1. januára 2026 prináša viacero zmien, ktoré reflektujú potrebu reagovať na nové spoločenské a technologické výzvy, ako aj na doterajšie aplikačné problémy.

Novela zavádza osobitné predpoklady pre výkon činnosti **školského digitálneho koordinátora**, ktorý je novou kategóriou pedagogického zamestnanca. Tento predpoklad sa viaže na absolvovanie špecializovaného vzdelávania zameraného na podporu digitalizácie školy, v rozsahu najmenej 50 hodín. Takéto vzdelávanie môže mať formu špecializačného, inovačného alebo vzdelávania poskytnutého certifikovanou vzdelávacou inštitúciou. Zákon pritom ukladá lehotu na absolvovanie tohto vzdelávania do dvoch rokov od začatia výkonu činnosti a ustanovuje jeho pravidelnú obnovu

každých päť rokov. Týmto spôsobom sa do právneho poriadku zavádza trvalý mechanizmus zvyšovania digitálnych kompetencií pedagogických zamestnancov. Pedagogický zamestnanec, ktorý vykonával pracovnú činnosť v kategórii školský digitálny koordinátor podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025, absolvuje uvedené vzdelávanie v oblasti digitalizácie do 31. decembra 2027. Absolvovanie uvedeného vzdelávania (špecializačné, inovačné alebo vzdelávanie poskytnuté certifikovanou vzdelávacou inštitúciou v oblasti digitalizácie) pedagogickým zamestnancom, ktorý vykonával pracovnú činnosť v kategórii školský digitálny koordinátor podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025, sa od 1. januára 2026 považuje za vzdelávanie v oblasti digitalizácie podľa predpisov účinných od 1. januára 2026.

Ďalšou významnou zmenou je doplnenie nového osobitného predpokladu pre **pedagogických a odborných zamestnancov pôsobiacich vo výchovných zariadeniach**. Títo zamestnanci budú od roku 2026 povinní absolvovať kurz prvej pomoci v rozsahu najmenej osem hodín a kurz zvládania krízových situácií v rozsahu najmenej sto hodín. Kurzy musia absolvovať do dvoch rokov od začiatku výkonu pracovnej činnosti. Ide o reakciu na rastúcu potrebu pripravenosti pedagogických a odborných zamestnancov pracovať v prostredí, kde sa stretávajú s deťmi so závažnými poruchami správania, traumou alebo inými špecifickými potrebami. Cieľom tejto zmeny je zvýšiť osobnú a profesionálnu bezpečnosť týchto pracovníkov a zároveň posilniť ich schopnosť zvládať krízové situácie nenásilnými a odbornými metódami.

Treba doplniť, že podľa prechodných ustanovení pedagogický alebo odborný zamestnanec výchovného zariadenia, ktorý vykonával pracovnú činnosť pedagogického alebo odborného zamestnanca špeciálneho výchovného zariadenia podľa predpisov účinných do 31. decembra 2025, absolvuje akreditovaný kurz prvej pomoci v rozsahu najmenej 8 hodín a kurz zameraný na zvládanie krízových situácií v rozsahu najmenej 100 hodín do 31. decembra 2030.

Zákon zároveň upravuje aj výnimky z povinnosti ovládať štátny jazyk alebo jazyk národnostnej menšiny. Tieto výnimky sa budú vzťahovať na učiteľov cudzieho jazyka v jazykových školách, učiteľov predmetov vyučovaných v cudzom jazyku, zahraničných lektorov a na pedagogických zamestnancov, ktorí vzdelávajú deti cudzincov bez znalosti štátneho alebo menšinového jazyka.

Zachované zostáva základné pravidlo, že všetky predpoklady na výkon pracovnej činnosti musia byť splnené nielen pri vzniku pracovného pomeru, ale aj počas jeho celého trvania. Ak sa v priebehu výkonu pracovnej činnosti niektorý z predpokladov stratí, ide o prekážku výkonu práce, ktorá môže byť dôvodom na skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa.

Kvalifikačné predpoklady

Základná štruktúra ustanovenia ostáva zachovaná – kvalifikačnými predpokladmi sú naďalej **vzdelanie a dĺžka výkonu pracovnej činnosti**, ak sa táto vyžaduje. Tým sa potvrdzuje, že profesijná kvalifikácia v školstve nie je založená len na formálnom dosiahnutí určitého stupňa vzdelania, ale aj na reálnej praxi, ktorá overuje schopnosť aplikovať nadobudnuté poznatky v pedagogickej činnosti.

Významnou oblasťou, v ktorej novela prináša zmeny, sú osobitné kvalifikačné požiadavky pre pedagogických zamestnancov pracujúcich s deťmi a žiakmi so zdravotným znevýhodnením. Spresnilo sa vymedzenie pracovníkov, teda už nie pedagogickí zamestnanci, ale **konkrétne učelia, vychovávatelia a majstri odbornej výchovy** pôsobiaci v školách alebo triedach pre deti so zdravotným znevýhodnením budú musieť mať vzdelanie so zameraním na špeciálnu pedagogiku – buď získané priamo v odbore vzdelávania, alebo v študijnom programe v rámci študijného odboru učiteľstvo a pedagogické vedy. Alternatívne bude možné túto kvalifikáciu doplniť absolvovaním kvalifikačného vzdelávania podľa § 43 ods. 1 písm. g). Zákon zároveň zachováva výnimku pre tých učiteľov či vychovávateľov a majstrov odbornej výchovy, ktorí pôsobia len v obmedzenom rozsahu – do desať hodín týždenne. Táto úprava reaguje na dlhodobú potrebu posilniť odbornú pripravenosť pedagogických pracovníkov v oblasti inkluzívneho vzdelávania,

bez toho, aby sa paralyzoval chod škôl s nedostatkom špeciálnych pedagógov.

Dôležitou zmenou je vypustenie doterajšieho ods. 4, ktorý ukladal učiteľom materských škôl bez vysokoškolského vzdelania povinnosť absolvovať inovačné vzdelávanie v oblasti pedagogiky predprimárneho vzdelávania v rozsahu 50 až 100 hodín každých sedem rokov. Dôvodová správa k novele uvádza, že táto povinnosť sa v praxi ukázala ako zaťažujúca a tiež nie je z hľadiska zvyšovania kvality poskytovania povinného predprimárneho vzdelávania žiaduca. Taktiež uvádza, že absolvovaním inovačného vzdelávania si pedagogický zamestnanec nezvyšuje kvalifikáciu.

Novelizovaný § 10 zákona č. 138/2019 Z. z. ponecháva kvalifikačné predpoklady pre **profesijné kategórie** v súvislosti s reformou profesijného rozvoja. Pre **školského digitálneho koordinátora** sa stanovuje povinnosť mať najmenej tri roky pedagogickej praxe a byť zaradený minimálne do kariérového stupňa samostatný pedagogický alebo samostatný odborný zamestnanec. Táto podmienka má zabezpečiť, aby funkciu školského digitálneho koordinátora vykonávali skúsení a odborne etablovaní učelia, ktorí sú schopní nielen aplikovať digitálne technológie, ale aj metodicky viesť kolegov a implementovať digitálne stratégie školy. Ďalšou kategóriou je **učiteľ profesijného rozvoja**, ktorý má zohrávať významnú úlohu v podpore a správaní kolegov počas ich profesijnej dráhy. Od týchto učiteľov sa bude vyžadovať vysokoškolské vzdelanie v príslušnom študijnom programe, najmenej sedem rokov výkonu pracovnej činnosti a vykonanie prvej atestácie. Ide o kvalifikačný rámec, ktorý má garantovať vysokú odbornosť a profesijnú vyspelosť týchto mentorov. S tým úzko súvisí kategória metodik profesijného rozvoja a konzultant atestačného konania, kde zákon stanovuje ešte prísnejšie kritériá. Popri požiadavkách na kvalifikáciu učiteľa profesijného rozvoja musia títo odborníci preukázať najmenej päť rokov výkonu činnosti vo vedúcej alebo lektorskej pozícii, prípadne vo funkcii vysokoškolského učiteľa v príbuznom študijnom odbore. Pozornosť si zaslúži aj znenie odseku, ktoré sa týka učiteľov odborných vyučovacích (predtým profesijných) predmetov.

Novým a prakticky dôležitým ustanovením je aj odsek, ktorý rieši vzťah medzi kvalifikáciou učiteľa a jeho zaradením do inej kategórie. Ak pedagogický zamestnanec splnil kvalifikačné predpoklady pre kategóriu učiteľ dopĺňujúcim pedagogickým štúdiom, ale vykonáva pracovnú činnosť v kategórii pedagogický asistent, už sa od neho **nevyžaduje absolvovanie rozširujúceho modulu dopĺňujúceho pedagogického štúdia**. Tým sa odstraňuje doterajšia duplicita a neprimeraná záťaž pri prechode medzi týmito kategóriami.

V konečnom dôsledku možno povedať, že nové znenie § 10 zákona č. 138/2019 Z. z. účinné od 1. januára 2026 predstavuje posun smerom k väčšej odbornej špecifikácii jednotlivých pedagogických povolání. Odstraňuje prebytočné formálne požiadavky, ale zároveň precizuje tie, ktoré sú z hľadiska kvality výkonu povolania nevyhnutné. V praxi to bude znamenať potrebu dôslednej evidencie kvalifikácií, praxe a kariérového postupu zamestnancov zo strany riaditeľov škôl, ako aj nutnosť aktívne plánovať profesijný rozvoj v súlade s novým právnym rámcom.

Stupeň vzdelania pedagogických a odborných zamestnancov – od 1. januára 2026 do 1. septembra 2029

Ustanovenie § 11 zákona č. 138/2019 Z. z. patrí medzi najdôležitejšie časti systému kvalifikačných predpokladov. Určuje minimálny stupeň vzdelania potrebný na výkon činnosti pedagogického alebo odborného zamestnanca a vytvára tak hranicu medzi kvalifikovaným a nekvalifikovaným výkonom pedagogickej profesie. Novelizácia účinná od 1. januára 2026 prináša významné spresnenie, ktoré zohľadňuje rozmanitosť profesií v školstve, ich hierarchiu a osobitné postavenie niektorých nových kategórií zamestnancov. Zároveň sa už teraz ustanovuje dlhodobý plánovaný posun účinný od **1. septembra 2029**, ktorého cieľom je zvýšiť kvalifikačnú úroveň v predprimárnom vzdelávaní a postupne zjednotiť požiadavky s rámcom Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania.

Najmenej vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa sa od 1. januára 2026 vyžaduje od učiteľov základných a stredných škôl, učiteľov jazykových škôl, učiteľov profesijného rozvoja, školských špeciálnych pedagógov, školských digitálnych koordinátorov a odborných zamestnancov. Ide o potvrdenie dlhodobého sledovaného cieľa – zdôrazniť odborný charakter výkonu učiteľského povolania.

Druhou úrovňou je najmenej vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa, ktoré sa bude od roku 2026 vyžadovať od zahraničných lektorov a od tzv. **pedagogických zamestnancov – kandidátov** pôsobiacich v základných a stredných školách. Zákon tak zavádza osobitný režim pre začínajúcich pedagogických pracovníkov, ktorí sa pripravujú na získanie úplnej kvalifikácie, no už vstupujú do školskej praxe. Ide o riešenie, ktoré reaguje na reálny nedostatok učiteľov a umožňuje školám zamestnať kandidátov počas štúdia, no len za predpokladu, že už ukončili prvý stupeň vysokoškolského vzdelania.

Pre učiteľov základných umeleckých škôl a korepetítorov sa vyžaduje **najmenej vyššie odborné vzdelanie**, čo reflektuje praktický a špecificky umelecký charakter ich povolania.

Ďalšia úroveň, **najmenej úplné stredné odborné vzdelanie**, sa od 1. januára 2026 vyžaduje od učiteľov materských škôl, vychovávateľov, majstrov odbornej výchovy, pedagogických zamestnancov – kandidátov v základných umeleckých školách a pedagogických asistentov.

Zákon zároveň umožňuje určitú flexibilitu aj v prípade školských trénerov a pedagogických kandidátov, ktorí ešte nedokončili vysokoškolské štúdium, no absolvovali aspoň tri roky v učiteľskom alebo neučiteľskom programe spájajúcom prvý a druhý stupeň. Pre tieto prípady postačuje **úplné stredné všeobecné alebo odborné vzdelanie**, čo vytvára prechodný most medzi vzdelávacím systémom a praxou.

Sprísnenie kvalifikačných požiadaviek od 1. septembra 2029

Od 1. septembra 2029 dôjde k ďalšiemu sprísneniu minimálnych požiadaviek na vzdelanie, ktoré reflektuje cieľ postupne zvýšiť akademickú úroveň učiteľskej profesie, najmä v materských školách. Nové znenie § 11 zákona č. 138/2019 Z. z., účinné od tohto dátumu, zvyšuje požadovaný stupeň vzdelania pre **učiteľov materských škôl**.

Kľúčovou zmenou je, že učelia materskej školy, ktorí poskytujú predprimárne vzdelávanie deťom, pre ktoré je predprimárne vzdelávanie povinné v poslednom roku pred plnením povinnej školskej dochádzky a deťom pokračujúcim v povinnej predprimárnej výchove, budú musieť mať **najmenej vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa**. Zvyšuje sa tak požiadavka na odbornosť tých učiteliek, ktoré zabezpečujú povinné predprimárne vzdelávanie. Pre ostatných učiteľov materských škôl sa zachováva hranica úplného stredného odborného vzdelania. V praxi to znamená, že školy budú musieť rozlišovať medzi učiteľkami podľa zverejnej skupiny detí a prispôbiť tomu pracovné zmluvy aj kvalifikačné požiadavky.

Ostatné kategórie ostávajú **v zásade nezmenené** – vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa sa bude naďalej vyžadovať od učiteľov základných a stredných škôl, učiteľov jazykových škôl, učiteľov profesijného rozvoja, školských špeciálnych pedagógov, digitálnych koordinátorov a odborných zamestnancov. Učelia základných umeleckých škôl a korepetítori zostávajú na úrovni vyššieho odborného vzdelania a učelia odborného výcviku, vychovávateľa či asistenti

ostávajú pri požiadavke úplného stredného odborného vzdelania.

Z hľadiska dlhodobej politiky ide o zásadný krok v procese profesionalizácie učiteľskej profesie. Do roku 2029 by sa mali všetky materské školy pripraviť na novú kvalifikačnú štruktúru, čo si vyžiada plánovanie ďalšieho vzdelávania, metodickú podporu a možno aj legislatívne prechodné opatrenia. Pre riaditeľov škôl bude toto obdobie kľúčové z hľadiska personálneho plánovania – bude potrebné nielen sledovať plnenie kvalifikačných požiadaviek, ale aj aktívne podporovať zamestnancov v dopĺňaní vzdelania, napríklad prostredníctvom štúdia popri zamestnaní. Z hľadiska zriaďovateľov a štátu bude nevyhnutné vytvoriť dostatok kapacít v bakalárskych programoch zameraných na predprimárne vzdelávanie, aby nedošlo k ohrozeniu chodu materských škôl.

Nové znenie § 11 zákona č. 138/2019 Z. z. účinné od 1. januára 2026 a 1. septembra 2029 potvrdzuje trend smerujúci k zvyšovaniu kvalifikačných požiadaviek v školstve, najmä v predprimárnom vzdelávaní. Zároveň vytvára prechodné obdobie, ktoré umožní školám a pedagogickým pracovníkom postupne doplniť vzdelanie bez narušenia personálnej stability.

Získavanie vzdelania na výkon pracovnej činnosti

Ustanovenie o získavaní vzdelania na výkon pracovnej činnosti PZ/OZ sa síce na prvý pohľad javí ako stručné, no v skutočnosti má zásadný význam – určuje totiž, čo **sa považuje za kvalifikačné vzdelanie** pre výkon pedagogickej alebo odbornej činnosti, a tým aj spôsob, akým možno kvalifikáciu získať alebo doplniť.

Podľa znenia zákona má pedagogický alebo odborný zamestnanec vzdelanie na výkon pracovnej činnosti v príslušnej kategórii alebo podkategórii vtedy, ak získal vyžadovaný stupeň vzdelania v **príslušnom odbore vzdelávania** alebo v **študijnom odbore a programe**, ktorý zodpovedá danému povolaniu. Tým sa potvrdzuje zásada vecnej a obsahovej nadväznosti – nestačí, aby mal zamestnanec formálne dosiahnutý stupeň vzdelania, rozhodujúce je, či je tento stupeň v odbore príbuznom alebo zodpovedajúcim charakteru vykonávanej pedagogickej činnosti. V prípade nesplnenia podmienky požadovaného vzdelania zákon umožňuje získať potrebné vzdelanie tromi spôsobmi – **štúdiom na strednej škole, štúdiom na vysokej škole** alebo **absolvovaním kvalifikačného vzdelávania**. ■

Dve podtémy **Vyučovanie aprobačných predmetov a uznávanie odbornej praxe** a **Posudzovanie splnenia kvalifikačných predpokladov** k tomuto článku nájdete v **online verzii časopisu na www.direktor.sk**.

* [direktor.sk](http://www.direktor.sk) * [direktor.sk](http://www.direktor.sk) * [direktor.sk](http://www.direktor.sk) * [direktor.sk](http://www.direktor.sk) * [direktor.sk](http://www.direktor.sk) * [direktor.sk](http://www.direktor.sk) * [direktor.sk](http://www.direktor.sk) *

Ďalšie články Zdenky Matulovej Juríkovej nájdete aj na **[direktor.sk](http://www.direktor.sk)** v časti **Časopisy – ARCHÍV**, napr.:

- Adaptačné vzdelávanie – Manažment školy v praxi č. 9/2025
- Profesionálny rozvoj ako nástroj strategického riadenia školy – Manažment školy v praxi č. 6/2025
- Športovci a umelci v školstve – Manažment školy v praxi č. 4/2025
- Odborní zamestnanci – Manažment školy v praxi č. 2/2025
- Sociálny pedagóg – Manažment školy v praxi č. 1/2025

Vedeli ste, že na portáli nájdete viac obsahu?

Máte radi čítanie nášho kvalitného obsahu a zdá sa vám, že by ste ho dokonca prijali viac? Vedeli ste, že na portáli www.direktor.sk v online podobe časopisu *Manažment školy v praxi* nájdete viac článkov?

Ak ste našim predplatiteľom portálu, máte prístup k väčšiemu množstvu článkov v online podobe, než aké ponúka tlačенá verzia. Kliknite a ponorte sa do obsahu, ktorý na vás čaká online.

Pre objednávku navštívte www.direktor.sk, časť *Objednávka*.

FINANČNÁ KONTROLA V ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZARIADENIACH

* PO NOVELE ZÁKONA *

Ing. Ingrid Konečná Veverková
finančná kontrolórka

V príspevku upozorníme na novelu zákona č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorá bola vykonaná zákonom č. 294/2025 Z. z. a ktorá nadobudne účinnosť 1. januára 2026. Zameriame sa na dôležité zmeny vo výkone finančnej kontroly a odpovieme na najčastejšie otázky, ktoré súvisia s výkonom finančnej kontroly v školách a školských zariadeniach. Pozornosť budeme venovať aj súkromným a cirkevným školám a školským zariadeniam, ktoré sa často pýtajú, či sú povinné vykonávať finančnú kontrolu.

Škola a školské zariadenie (ďalej len „škola“) má povinnosť dodržiavať a uplatňovať zákon č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a vnútornom audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 357/2015 Z. z.“).

Zákon č. 357/2015 Z. z. po novele kladie väčší dôraz na funkčný vnútorný kontrolný systém, posilňuje význam finančného riadenia a finančnej kontroly, zjednodušuje a zefektívňuje spôsob vykonávania finančnej kontroly.

? Otázka: č. 1: Cirkevná základná škola je zapísaná v registri organizácií vedenom Štatistickým úradom SR, ale nie je uvedená na stránke Štatistického úradu SR v databáze subjektov verejnej správy. Má uvedená cirkevná základná škola povinnosť vykonávať finančnú kontrolu?

Podľa § 3 ods. 1 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy subjektmi verejnej správy sú právnické osoby zapísané v registri organizácií vedenom Štatistickým úradom Slovenskej republiky podľa § 19 až 21 zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike, zaradené vo verejnej správe v súlade s jednotnou metodikou platnou pre Európsku úniu.

Register organizácií vedený Štatistickým úradom Slovenskej republiky je zverejnený na webovom sídle Štatistického úradu Slovenskej republiky. Právnická osoba, ktorá je zaradená v tomto registri v časti databázy – subjekty verejnej správy, je považovaná za subjekt verejnej správy.

Z otázky je zrejmé, že cirkevná základná škola je zapísaná a zaradená v registri organizácií vedenom

Štatistickým úradom Slovenskej republiky podľa § 19 až 21 zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike, avšak nie je zaradená v časti databázy – subjekty verejnej správy, t. j. nie je zaradená vo verejnej správe v súlade s jednotnou metodikou platnou pre Európsku úniu. Nespĺňa tak podmienky definície subjektu verejnej správy a nevzťahujú sa na ňu povinnosti orgánu verejnej správy uvedené v zákone č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole.

Cirkevná základná škola nemusí vykonávať finančnú kontrolu.

? Otázka: č. 2: Súkromná škola nie je zapísaná na Štatistickom úrade SR ako subjekt verejnej správy a ani nemá pridelený kód inštitucionálneho sektora ESA. Je povinná vykonávať finančnú kontrolu, keď získava zo štátu normatívne finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu?

Podľa § 20 ods. 1 písm. a) Štatistický úrad Slovenskej republiky vedie register organizácií, v ktorom zapisuje právnickú osobu alebo fyzickú osobu, ktorá je podnikateľom alebo vykonáva inú zárobkovú činnosť podľa osobitných predpisov. Register organizácií vedený Štatistickým úradom Slovenskej republiky je zverejnený na webovom sídle Štatistického úradu Slovenskej republiky.

Subjekt verejnej správy je právnická osoba zapísaná v registri organizácií vedenom Štatistickým úradom Slovenskej republiky, zaradená vo verejnej správe v súlade s jednotnou metodikou platnou pre Európsku úniu. V registri organizácií vedenom Štatistickým úradom Slovenskej republiky je uvedená v časti databázy – subjekty verejnej správy.

Súkromná škola nie je subjektom verejnej správy a nespĺňa tak ani definíciu orgánu verejnej správy, tak ako je uvedená v zákone č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite. Z uvedeného dôvodu, keďže sa na ňu nevzťahujú povinnosti orgánu verejnej správy uvedené v zákone č. 357/2015 Z. z., nemusí vykonávať finančnú kontrolu.

Vnútrotný kontrolný systém

Škola má povinnosť vytvoriť, rozvíjať a udržiavať funkčný vnútrotný kontrolný systém tak, aby bolo zabezpečené hospodárne, efektívne, účinné a účelné nakladanie s verejnými financiami.

Súčasťou vnútrotného kontrolného systému je okrem finančnej kontroly aj finančné riadenie. Škola má povinnosť vytvoriť, zachovávať a rozvíjať finančné riadenie za účelom hospodárneho, efektívneho, účinného a účelného nakladania s verejnými financiami. Za vytvorenie, zachovávanie a rozvíjanie finančného riadenia zodpovedá štatutárny orgán školy – riaditeľ školy.

Podľa § 5 zákona č. 357/2015 Z. z. musí štatutárny orgán školy – riaditeľ školy v rámci finančného riadenia zabezpečiť plnenie nasledujúcich povinností:

- a) zodpovedne plánovať a rozpočtovať,
- b) riadiť riziká,
- c) vykonávať finančnú kontrolu,
- d) realizovať finančnú operáciu alebo jej časť len ak je v súlade s kritériami uvedenými v § 6 ods. 4 zákona č. 357/2015 Z. z.,
- e) účtovať v súlade so zákonom o účtovníctve,
- f) viesť spoľahlivé výkazníctvo,
- g) vytvárať a uchovávať overiteľný záznam o každej finančnej operácii alebo jej časti,
- h) ochraňovať majetok, ktorý má v správe alebo vo vlastníctve.

Novela zákona č. 357/2015 Z. z. zavádza povinnosť štatutárneho orgánu školy – riaditeľa školy poskytnúť vyhlásenie o tom, či je zavedený vnútrotný kontrolný systém v súlade s požiadavkami ustanovenými v § 4 ods. 1 a § 5 zákona č. 357/2015 Z. z. a či zavedený vnútrotný kontrolný systém poskytuje primerané uistenie, že s verejnými financiami sa nakladá hospodárne, efektívne, účinne a účelne.

UPOZORNENIE: Škola má povinnosť toto vyhlásenie uviesť aj v poznámkach účtovnej závierky zostavenej podľa zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve. Uvedené vyhlásenie štatutárneho orgánu – riaditeľa školy predstavuje samostatný list v poznámkach účtovnej závierky. Vyhlásenie štatutárneho orgánu sa prvýkrát uvedie v poznámkach účtovnej závierky, ktorá sa vyhotovuje za účtovné obdobie začínajúce najskôr 1. januára 2027.

Finančná kontrola

Súčasťou vnútrotného kontrolného systému je finančná kontrola, ktorá predstavuje súhrn činností zabezpečujúcich overovanie hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti finančnej operácie alebo jej časti pred jej uskutočnením, v jej priebehu a až do jej konečného vysporiadania, zúčtovania, dosiahnutia a udržania výsledku a cieľa finančnej operácie alebo jej časti.

Novela zákona č. 357/2015 Z. z. zjednodušuje a zefektívňuje spôsob vykonávania finančnej kontroly. Od 1. 1. 2026 sa v školách nebude vykonávať základná finančná kontrola, ale len finančná kontrola podľa § 7 zákona č. 357/2015 Z. z.

Finančnou kontrolou sa v školách povinne overuje vždy súlad každej finančnej operácie alebo jej časti so skutočnosťami uvedenými v § 6 ods. 4 zákona č. 357/2015 Z. z. na príslušných stupňoch riadenia.

Novelou zákona č. 357/2015 Z. z. sa skutočnosť, s ktorými sa finančnou kontrolou overuje vždy súlad každej finančnej operácie alebo jej časti, nemenili. Podľa § 6 ods. 4 zákona č. 357/2015 Z. z. finančnou kontrolou sa overuje podľa povahy každej finančnej operácie alebo jej časti, jej súlad s

- a) rozpočtom školy na príslušný rozpočtový rok,
- b) rozpočtom školy na dva rozpočtové roky nasledujúce po rozpočtovom roku podľa písmena a), ak financovanie finančnej operácie alebo jej časti neskončí v príslušnom rozpočtovom roku a ide o realizáciu verejného obstarávania; to platí, ak je škola zriadená ako štátna rozpočtová organizácia,
- c) osobitnými predpismi alebo medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, a na základe ktorých sa Slovenskej republike poskytujú finančné prostriedky zo zahraničia,
- d) zmluvami uzatvorenými školou,
- e) rozhodnutiami vydanými na základe osobitných predpisov,
- f) vnútrotnými predpismi alebo
- g) inými podmienkami poskytnutia a použitia verejných financií neuvedenými v písmenách a) až f).

Po novele zákona č. 357/2015 Z. z. finančnú kontrolu vykonávajú

- a) štatutárny orgán školy – riaditeľ školy alebo ním určený vedúci zamestnanec a
- b) podľa rozhodnutia štatutárneho orgánu školy – riaditeľa školy zamestnanci školy v rozsahu svojej pôsobnosti alebo prizvané osoby.

? Otázka: č. 3: Menil sa novelou zákona č. 357/2015 Z. z. počet zamestnancov, ktorí musia vykonávať finančnú kontrolu?

Finančnú kontrolu aj po novele zákona č. 357/2015 Z. z. musia vykonať minimálne dvaja zamestnanci, z toho jeden je štatutárny orgán školy – riaditeľ školy alebo ním určený vedúci zamestnanec. Druhým je zamestnanec školy, ktorý sa v rozsahu svojej pôsobnosti podieľa na overovaní súladu finančnej operácie a zodpovedá, z hľadiska svojej vecnej pôsobnosti, za to, že finančná operácia alebo jej časť splňa všetky podmienky pre to, aby mohla byť realizovaná.

? Otázka: č. 4: Kto určí zamestnancov, ktorí musia vykonávať finančnú kontrolu?

Určenie zamestnancov je stále v kompetencii priamo štatutárneho orgánu školy – riaditeľa školy. Spravidla je to zabezpečené vnútorným predpisom alebo opisom pracovnej činnosti zamestnanca.

S finančnou operáciou alebo jej časťou	S finančnou operáciou alebo jej časťou
<ul style="list-style-type: none"> • súhlasím • nesúhlasím 	<ul style="list-style-type: none"> • súhlasím • nesúhlasím
* /nehodiace sa prečiarknite	* /nehodiace sa prečiarknite
Meno a priezvisko zamestnanca školy:	Meno a priezvisko štatutárneho orgánu školy/vedúceho zamestnanca školy:
Dátum, podpis:	Dátum, podpis:

Odporúčame školám, aby v smernici k finančnej kontrole uviedli upozornenie pre zamestnancov, že vyjadrením súhlasu/nesúhlasu s finančnou operáciou alebo jej časťou vykonávajú finančnú kontrolu a zodpovedajú za realizáciu finančnej operácie alebo jej časti.

UPOZORNENIE: Za súhlas sa môže považovať aj doterajší systém výrokov (možno/nemožno vykonať, možno/nemožno pokračovať, poskytnuté plnenie treba/nie je potrebné vymáhať), nie je teda potrebné objednávať nové pečiatky alebo za úhradu meniť nastavenie informačných systémov.

Finančná operácia

Finančnou kontrolou sa overuje finančná operácia, pričom pod finančnou operáciou alebo jej časťou sa podľa § 2 písm. d) zákona č. 357/2015 Z. z. rozumie

- príjem verejných financií,
- vynaloženie verejných financií,
- iný úkon majetkovej povahy.

? Otázka: č. 5: Overujú sa po novele zákona č. 357/2015 Z. z. zmluvy, lebo ide o právny úkon a ten po novele zákona už nie je finančnou operáciou?

Finančná kontrola sa vykonáva vo vzťahu k finančným operáciám a nie dokladom. Uzatvorenie zmluvy

Podľa § 7 ods. 3 zákona č. 357/2015 Z. z. osoby vykonávajúce finančnú kontrolu potvrdzujú na doklade súvisiacom s finančnou operáciou alebo jej časťou súlad so skutočnosťami uvedenými v § 6 ods. 4 zákona č. 357/2015 Z. z. uvedením svojho mena a priezviska, podpisu, dátumu vykonania základnej finančnej kontroly a vyjadrenia súhlasu alebo nesúhlasu s finančnou operáciou alebo jej časťou.

Všetky osoby, ktoré vykonávajú finančnú kontrolu, musia vyjadriť súhlas alebo nesúhlas s finančnou operáciou spolu s uvedením svojho mena, priezviska, podpisu a dátumu, kedy prebehlo overenie súladu relevantných skutočností uvedených v § 6 ods. 4. Vyjadriť súhlas s finančnou operáciou alebo jej časťou je možné len na základe uistenia sa o jej súlade s § 6 ods. 4.

je právny úkon, ktorý predstavuje fázu finančnej operácie (napr. pracovná zmluva, kúpna zmluva, zmluva o dielo a pod.), ktorá súvisí s budúcim vynaložením verejných financií. Na základe tejto skutočnosti sa táto finančná operácia overuje finančnou kontrolou. V prípade, že uzatvorenie zmluvy nemá vplyv na príjem, vynaloženie verejných financií alebo iný úkon majetkovej povahy, nie je potrebné, aby bola vo vzťahu k tomuto právnomu úkonu vykonaná finančná kontrola.

? Otázka: č. 6: V školách sa vykonáva inventarizácia. Ide o finančnú operáciu, ktorú je potrebné overiť finančnou kontrolou?

Proces inventarizácie nie je finančnou operáciou, ktorú je potrebné overiť finančnou kontrolou. Finančná kontrola sa vykonáva len v prípade zistenia inventarizačných rozdielov pri ich vysporiadaní.

Finančná kontrola sa vykonáva vo všetkých fázach finančnej operácie, už v prípravnej fáze, v priebehu finančnej operácie a až do jej konečného vysporiadania, zúčtovania, dosiahnutia a udržania jej výsledku a cieľa.

? Otázka: č. 7: Má škola overovať finančnou kontrolou dodávateľské faktúry, ak už overila objednávku, na základe ktorej dodávateľ dodal tovar?

Finančná kontrola sa nevykonáva voči dokladom – faktúre alebo objednávke, ale voči finančným operáciám. Obstaranie tovaru, jeho objednanie (vystavenie objednávky), následne dodanie a prevzatie tovaru je finančná operácia, ktorá sa skladá z viacerých častí a vykonanie finančnej kontroly v tomto prípade nie je jednoduchý úkon (jeden podpis na doklade). Overenie tejto finančnej operácie zahŕňa celý súbor postupov a činností, ktoré je potrebné vykonať v procese prípravy na jej realizáciu, ako aj v procese jej realizácie. V etape prípravy finančnej operácie by mal vykonanie finančnej kontroly potvrdiť vecne príslušný zamestnanec na príslušnom doklade, resp. sprievodnom liste súvisiacom s pripravovanou finančnou operáciou (t. j. na objednávke). V etape realizácie finančnej operácie (plnenie z objednávky) zamestnanec vykonanie finančnej kontroly potvrdzuje na doklade, ktorým sa

preukazuje realizácia tejto finančnej operácie, t. j. dodanie zmluvného plnenia, jeho zaúčtovanie, resp. zaradenie do majetku, ak ide o dodávku majetkovej povahy a pod. Spravidla sú týmito dokladmi faktúry od dodávateľov alebo iné daňové doklady.

UPOZORNENIE: Novela zákona č. 357/2015 Z. z. zavádza povinnosť upraviť výkon finančnej kontroly vnútorným predpisom do 30. 6. 2026.

Záver

Upozornili sme manažment škôl na podstatné zmeny vo vykonávaní finančnej kontroly od 1. 1. 2026. Odpoveďami na otázky súvisiace s novelou zákona č. 357/2015 Z. z. sme sa snažili ozrejmiť praktický výkon finančnej kontroly v školách. ■

* direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk *

Ďalšie články Ingrid Konečnej Veverkovej nájdete aj na **direktor.sk** v časti **Časopisy – ARCHÍV**, napr.:

- Dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (1.) – Manažment školy v praxi č. 10/2025
- Dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (2.) – Manažment školy v praxi č. 11/2025
- Tvorba a použitie sociálneho fondu v roku 2025 (2.) – Manažment školy v praxi č. 9/2025
- Tvorba a použitie sociálneho fondu v roku 2025 (1.) – Manažment školy v praxi č. 7-8/2025
- Komisie na ochranu majetku – Manažment školy v praxi č. 4/2025

Prieskum nálad v tíme...

Ako zlepšiť klímu v škole a skvalitniť jej fungovanie?

Vyskúšajte novú aplikáciu **Dotazníky** na **Direktor.sk**! Získajte rýchlu a efektívnu spätnú väzbu od vašich zamestnancov a rodičov.

- Vyberte si dotazník zo zoznamu
- Zdieľajte ho s respondentmi
- Zobrazte výsledky v prehľadných grafoch

Viac informácií na www.direktor.sk/sk/dotazniky.

Wolters Kluwer

Keď si potrebujete byť istý

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Zamestnávateľia si výšku penále overia online bez návštevy pobočky

Sociálna poisťovňa rozšírila funkcionality elektronických služieb pre odvádzateľov poistného – zamestnávateľov.

Po novom môžu platitelia poistného zistiť informatívnu výšku penále za neuhradené poistné priamo v službe „Odvádzateľ poistného“, bez potreby kontaktovať pobočku. Údaje sa aktualizujú dvakrát mesačne a majú informatívny charakter, čo umožňuje priebežne sledovať záväzky a kontrolovať správnosť údajov.

Ak už bolo vydané právoplatné rozhodnutie o predpísaní penále, zamestnávateľ môže neuhradené penále uhradiť okamžite cez platobnú bránu s predvyplnenými údajmi, čo znižuje chybovosť a urýchľuje proces.

Zdroj: <https://socpoist.sk/news/zamestnavatelja-informativnu-vysku-vasho-penale-mozete-po-novom-zistit-bez-kontaktovania>

SOCIÁLNY PEDAGÓG

* NEVIDITEĽNÝ, NO NENAHRADITEĽNÝ PILIER ŠKOLY *

prof. PhDr. Miriam Niklová, PhD.
Katedra pedagogiky a andragogiky,
Pedagogická fakulta UMB
v Banskej Bystrici,
predsedníčka Asociácia sociálnych
pedagógov

V článku predstavíme úlohu a význam sociálneho pedagóga v moderných školách, pričom zdôrazníme jeho komplexnú prácu v oblasti prevencie, intervencie a podpory žiakov, učiteľov a rodičov. Sociálny pedagóg je nenahraditeľným odborníkom, ktorý v školskom prostredí vytvára bezpečné a inkluzívne prostredie a pomáha riešiť rizikové správanie a problémy v medziľudských vzťahoch.

Moderná škola už dávno nie je len miesto, kde sa odovzdávajú vedomosti. Je to živý organizmus, v ktorom sa prelína učenie, vzťahy, emócie, zodpovednosť a bezpečie. Ak chceme, aby sa v škole darilo učiť aj žiť, potrebujeme v nej odborníkov, ktorí rozumejú učivu, ale aj človeku. Jedným z nich – a často nenahraditeľným – je **sociálny pedagóg**.

Sociálny pedagóg má v školskom prostredí „významné poslanie vytvárať bezpečné a podporné prostredie, participovať na rozvoji inkluzívnej kultúry školy a pomáhať pri prevencii rizikového správania žiakov“. Jeho úloha je komplexná, dynamická a vyžaduje nielen odbornú erudíciu, ale aj hlbokú empatiu, komunikačné majstrovstvo a schopnosť spájať ľudí (Niklová, 2023).

Kto je sociálny pedagóg?

Sociálny pedagóg patrí medzi **pomáhajúce profesie**, podobne ako psychológ či sociálny pracovník. Jeho poslaním je pomáhať deťom, žiakom, rodinám, ale aj učiteľom – vždy v kontexte školského života. Bakošová (2008) označuje túto profesiu za *pomáhajúce povolanie s humanistickým poslaním*, ktorého cieľom je sanácia životných podmienok, osobnostná pomoc, starostlivosť a prevencia.

Hroncová a kol. (2020) dopĺňajú, že sociálny pedagóg je **mostom medzi školou, rodinou a komunitou**. Je to odborník, ktorý rozumie sociálnemu prostrediu dieťaťa a vie, že správanie žiaka v škole je len vrcholom ľadovca, pod ktorým sa skrývajú rodinné, ekonomické či emocionálne problémy.

Sociálny pedagóg nie je „náplastou“ na problémy, ale **aktívnym tvorcom riešení** – spolupracuje, sprostredkúva, analyzuje, motivuje, usmerňuje. Vie byť tichou oporou, ale aj iniciátorom zmeny.

Úloha a význam sociálneho pedagóga v škole

Úloha sociálneho pedagóga v škole sa spája s jeho komplexnou prácou v troch rovinách:

1. **Preventívna činnosť** – vytvára a realizuje programy primárnej prevencie (napr. prevencia šikanovania, závislostiam, záškoláctva, rizikómu správaniu). V tejto oblasti často pôsobí ako „architekt pozitívnej klímy školy“, ktorá predchádza problémom skôr, než vzniknú.
2. **Diagnostická činnosť** – systematicky zisťuje potreby žiakov, tried a školského prostredia. Identifikuje rizikové faktory, sociálne vzťahy, bariéry v učení či správaní a mapuje silné aj slabé stránky žiaka. Výsledky diagnostiky využíva pri plánovaní adekvátnych preventívnych, podporných a intervenčných opatrení.
3. **Intervenčná činnosť** – pomáha žiakom v krízových situáciách, sprostredkuje pomoc odborníkov, koordinuje činnosť školského podporného tímu.
4. **Poradenská a podporná činnosť** – poskytuje poradenstvo žiakom, rodičom, učiteľom; pomáha im hľadať riešenia v náročných životných či vzdelávacích situáciách.
5. **Kooperačná činnosť** – spolupracuje s pedagogickým zborom, vedením školy, komunitnými organizáciami a štátnymi inštitúciami. Usiluje sa o vytváranie inkluzívneho a bezpečného prostredia.

Ako uvádza Niklová (2023), sociálny pedagóg je pomocou pre všetkých v škole – od vedenia školy, učiteľov, rodičov a najmä žiakov. Je oporou, kamarátom a často bútblavou víbrou pre všetkých.

Jeho prítomnosť má jasne merateľný dopad: zlepšuje komunikáciu medzi žiakmi a učiteľmi, znižuje počet prípadov s disciplinárnym alebo výchovným charakterom, prispieva k lepšej atmosfére v triedach a zvyšuje spokojnosť rodičov.

Ako pomáha žiakom?

Sociálny pedagóg je prvý, kto si všimne zmenu správania dieťaťa – zhoršený prospech, uzatváranie sa do seba, agresivitu, záškoláctvo či signály šikany. Zatiaľ čo

učiteľ sa musí sústrediť na vzdelávanie, sociálny pedagóg má priestor **pýtať sa, počúvať a hľadať súvislosti**. Pomáha žiakom:

- nájsť bezpečné miesto, kde môžu hovoriť o svojich problémoch bez strachu z odsúdenia,
- rozvíjať sociálne a komunikačné zručnosti,
- zvládať stres, frustráciu či konflikty,
- budovať zdravé sebavedomie a sebareflexiu,
- učiť sa zodpovednému správaniu v online priestore a predchádzať rizikovým formám digitálnej komunikácie (napr. kyberšikane, sextingu či nadmernému zdieľaniu osobných údajov),
- rozpoznávať manipuláciu, dezinformácie a iný škodlivý obsah, čím prispieva k rozvoju digitálnej gramotnosti,
- spolupracovať s rodičmi, učiteľmi a odborníkmi (psychológ, špeciálny pedagóg, kurátor) pri riešení problémových situácií,
- podporovať inkluzívne a bezpečné prostredie školy, v ktorom sa každý žiak cíti prijatý a pochopený.

Ako uvádza Bakošová (2009), podstatou sociálno-pedagogického pôsobenia je **pomoc – svojpomoc – výchova**, teda proces, ktorý vedie dieťa k samostatnosti, zodpovednosti a sociálnej zrelosti.

Ako pomáha učiteľom a vedeniu školy?

Sociálny pedagóg nie je konkurentom učiteľa, ale jeho **partnerom a oporou**. Učiteľ sa v súčasnosti často ocitá pod tlakom – má učiť, hodnotiť, riešiť správanie, komunikovať s rodičmi a zároveň zvládať rastúcu administratívu. Sociálny pedagóg dokáže časť týchto úloh odbremeniť. Pomáha učiteľom:

- pri riešení problémového správania žiakov,
- pri práci s triednymi kolektívami a prevencii konfliktov,
- v komunikácii s rodičmi z náročného sociálneho prostredia,
- pri zavádzaní inkluzívnych prístupov a podporných opatrení.

Zároveň pôsobí ako **spojovací článok medzi školou a externými inštitúciami** – centrami poradenstva a prevencie, sociálnymi úradmi, neziskovými organizáciami, komunitnými centrami. Vďaka tomu dokáže riešiť problémy komplexne, nielen v školskom priestore. Pre riaditeľa školy predstavuje sociálny pedagóg **strategickú posilu**. Pomáha naplňovať ciele školského vzdelávacieho programu, zlepšuje imidž školy a podporuje jej inkluzívny rozmer. Škola s kvalitným sociálnym pedagógom pôsobí navonok ako otvorená, moderná a bezpečná inštitúcia.

Čo robí sociálneho pedagóga výnimočným?

Predovšetkým **jeho prítomnosť tam, kde iní nemajú čas**. Vie zostať s dieťaťom, ktoré potrebuje vypočuť, vysvetliť, pochopiť. Vie osloviť rodiča, ktorý sa už možno hanbí prísť do školy. Vie osloviť učiteľa, ktorý je vyčerpaný a hľadá riešenie. Ako uvádza Niklová (2023), učitelia často nemajú čas venovať sa do hĺbky problémom detí, ktoré vyžadujú hodiny pozornosti alebo rýchlu pomoc *tu a teraz*. A práve tu môže byť výrazným prínosom sociálny pedagóg.

Jeho výnimočnosť spočíva aj v **komplexnom vnímaní človeka** – vidí žiaka nie ako nositeľa problému, ale ako osobnosť v sociálnom prostredí. Vie rozpoznať skryté príčiny správania, chápe význam prostredia a komunikuje s ním v jeho prospech (Hroncová a kol., 2020).

Sociálny pedagóg ako člen školského podporného tímu

Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch definuje sociálneho pedagóga ako odborného zamestnanca školy. Je súčasťou školského podporného a multidisciplinárneho tímu spolu s psychológom, špeciálnym pedagógom či liečebným pedagógom. Jeho spolupráca je nenahraditeľná – v tíme vnáša **sociálny pohľad** na žiaka a jeho prostredie. Zatiaľ čo psychológ sa sústreďuje na prežívanie a vnútorný svet dieťaťa, sociálny pedagóg analyzuje jeho rodinné a sociálne väzby, prostredie, vrstovnicke skupiny a komunitu. Tak dokáže spoločne s kolegami tvoriť **komplexnú sieť podpory**, ktorá má preventívny aj intervenčný charakter.

Záver

Sociálny pedagóg je viac než pracovná pozícia – je to **hodnota**. Predstavuje investíciu do zdravého školského prostredia, do duševného zdravia žiakov, do lepších vzťahov a do spokojnejších učiteľov.

Škola, ktorá má sociálneho pedagóga, vysiela jasný signál: Záleží nám na deťoch, nie iba na ich známkach, ale aj na ich živote. Záverom môžeme konštatovať, že sociálny pedagóg nie je luxus, ale **nevyhnutnosť** modernej školy, ktorá sa chce starať o žiaka komplexne – ako o osobnosť, ktorá potrebuje nielen vzdelanie, ale aj oporu, pochopenie a nádej.

Sociálny pedagóg je **ušami a srdcom školy**. Počuje, čo ostatní nepočujú – nevyslovené slová detí, ktoré sa boja, hanbia alebo mlčia. Vidí to, čo často uniká

pohľadu učiteľa – zmeny v správaní, unavený pohľad, tichú prosbu o pozornosť. Vie, že každé problémové správanie je len **jazykom nepochopenia**, volaním o pomoc, ktorému treba porozumieť. Je to odborník, ktorý v škole vytvára **most medzi svetom výkonu a svetom ľudskosti**. Vie byť v triede, na chodbe aj v rodine žiaka – tam, kde sa formuje jeho životný príbeh. Tam, kde začína alebo končí dôvera v školu ako bezpečné miesto.

Sociálny pedagóg je človek, ktorý nielen pomáha – **učí žiakov znovu veriť sebe, škole i svetu**. Je to **profesionál, ktorý spája svet vzdelávania so svetom ľudskosti**. Dokáže včas zachytiť signály problémov,

ktoré by inak prerástli do krízy. Je sprostredkovateľom medzi školou, rodinou a komunitou – **tichým koordinátorom vzťahov, porozumenia a pomoci**. Jeho prítomnosť v škole nie je doplnkom, ale **predpokladom pre zdravé, bezpečné a inkluzívne prostredie**. Každý riaditeľ, ktorý ho má v tíme, vie, že sa investícia do tejto pozície vracia v podobe spokojnejších detí, učiteľov aj rodičov.

☞ **„Sociálny pedagóg je hlas školy, ktorý počúva ticho. Jeho práca nie je o slovách, ale o prítomnosti – o schopnosti byť tam, kde iní nemajú čas byť.“**

LITERATÚRA:

1. NIKLOVÁ, M. 2023. *Sociálny pedagóg v školách a školských zariadeniach*. 2. aktualizované a rozšírené vyd. Bratislava : Wolters Kluwer SR.
2. BAKOŠOVÁ, Z. 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava : Public promotion.
3. BAKOŠOVÁ, Z. 2009. Perspektívy sociálnej pedagogiky ako vednej disciplíny. In *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Sociálna pedagogika ve střední Evropě současný stav a perspektivy*. Brno : IMS.
4. HRONCOVÁ, J. a kol. 2020. *Sociálna pedagogika na Slovensku a v zahraničí – teoretická reflexia a prax*. Banská Bystrica : Belianum.
5. Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch.

* direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk *

Zjednodušte si prácu s aplikáciou Dotazníky

Viete, že máte na našom portáli prístup už k 50 dotazníkom? **Aplikácia Dotazníky** je navrhnutá tak, aby maximalizovala vašu schopnosť získať dôležité informácie pohodlne a efektívne.

Aplikácia Dotazníky skraca čas na prípravu a vyhodnotenie dotazníkov. Umožňuje rýchle odoslanie linku na vybraný dotazník respondentom. Po vyplnení odpovedí aplikácia automaticky vytvorí prehľadné grafy a po ukončení platnosti dotazníka e-mail upozorní na dostupnosť výsledkov.

Náš rozmanitý výber dotazníkov pokrýva širokú škálu tém: **Klíma a stres, Prevencia konfliktov, Názory žiakov, Tímový rozvoj, Názory školskej komunity, Kvalita riadenia**

Využitie dotazníkov v praxi riaditeľov škôl:

Ako aplikácia dotazníky pomôže zlepšiť fungovanie školy? Závety dotazníkov pomôžu vedúcim zamestnancom v školách:

- **Otvoriť diskusie na pracovnej porade k téme vytvárania zdravej klímy v škole.** Keď sa ľudia cítia v tíme dobre, sú motivovaní pracovať lepšie na spoločných cieľoch. Otvorenie diskusie pomôže identifikovať problémy a hľadať účinné riešenia.
- **Pripraviť podklady pre plány prevencie a účinnú intervenciu.** Prostredníctvom identifikovania kľúčových oblastí možno navrhnúť účinnejšie opatrenia, včasne identifikovať negatívne javy, monitorovať a hodnotiť účinnosť týchto opatrení.
- **Špecifikovať aktuálne témy vzdelávania v profesijnom rozvoji.** Vzdelávanie môže reflektovať reálne potreby a záujmy členov tímu, napr. môže byť zamerané na zlepšenie konkrétnych pedagogických zručností, zlepšenie komunikácie a pod.
- **Zefektívniť proces hodnotenia zamestnancov.** Vedenie školy získa pohľad na kvalitu tímu z viacerých zdrojov. Informácie pomôžu zlepšiť proces hodnotenia a nastavenia výziev vo vzťahu ku kolegom a môžu byť súčasťou sebareflexie.
- **Zlepšiť kvalitu edukácie.** Výhodou anonymity dotazníka je poskytovanie pravdivých a úprimných odpovedí. Vďaka nim možno reflektovať silné a slabé stránky výučby, stanoviť vhodné usmernenia.
- **Zefektívniť proces rozhodovania a identifikovať rôzne možnosti participácie na rozhodovaní.** Na základe výsledkov môžu riaditelia stanoviť jasnejšie kritériá pre svoje rozhodovanie.
- **Vybrať vhodného kolegu do tímu.** Prieskum reflektovania preferovaných vlastností v tíme môže byť podkladom pre výber nového kolegu do tímu v rámci pracovných pohovorov.

Pre viac informácií navštívte www.direktor.sk

* direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk *

PODPORA BEZPEČÍ A TŘÍDNÍHO KLÍMA

* PROSTŘEDNICTVÍM TŘÍDNICKÝCH HODIN *

doc. PhDr. Markéta Švamberk Šauerová, Ph.D.
Katedra psychologie, PedF UK, Praha

V článku se zabýváme významem třídnických hodin jako nástroje pro podporu psychologického bezpečí a pozitivního třídního klimatu, což je klíčové pro zdravý vývoj žáků. Třídnické hodiny umožňují učitelům systematicky pracovat na vztazích ve třídě, čímž předchází problémovému chování a podporují akademický a osobnostní růst dětí.

Třídnické hodiny představují jedinečný prostor, kde se setkává pedagogická práce s lidským rozvojem. Na rozdíl od běžných vyučovacích hodin zde není hlavním cílem předávání učiva, ale budování zdravých vztahů, posilování pocitu bezpečí a vytváření pozitivního třídního klimatu. Právě pocit bezpečí a přijetí je základem pro to, aby se žáci mohli otevřít, spolupracovat, řešit konflikty a rozvíjet svou osobnost. Pokud se děti ve třídě cítí ohrožené, vyloučené nebo zesměšňované, výrazně to ovlivňuje jejich psychickou pohodu, motivaci k učení i celkové výsledky.

Psychologické bezpečí a třídní klima jako základ zdravého vývoje žáků

Psychologické bezpečí a pozitivní třídní klima patří dnes mezi nejčastěji zmiňované faktory ovlivňující nejen školní prospěch, ale především psychické zdraví a celkový osobnostní rozvoj dětí a dospívajících. Pojem psychologické bezpečí zpopularizovala v 90. letech americká výzkumnice Amy Edmondson původně v kontextu pracovních týmů, ale velmi rychle se ukázalo, že právě ve školním prostředí má ještě výraznější dopad. Podle Edmondson je psychologické bezpečí „sdíleným přesvědčením členů týmu, že je bezpečné uvnitř týmu ptát se, přiznat chybu, nesouhlasit nebo přijít s novým nápadem, aniž by člověk byl zesměšněn či potrestán“.

Ve školní třídě to znamená, že žák se nebojí odpovídat, i když si není jistý, nebojí se říct „nerozumím“, nebojí se být jiný nebo vyjádřit emoci. Pokud tento pocit chybí, děti volí strategii sebeochrany: mlčí, přizpůsobují se většině, případně se snaží získat pocit bezpečí agresí nebo dominancí nad slabšími, což je častý mechanismus vzniku šikany. S nárůstem úzkosti a depresivity mezi dětmi a dospívajícími se můžeme setkat i se školáctvím a sebepoškozováním.

Současné neurovědecké a psychologické výzkumy ukazují, že dlouhodobé prožívání ohrožení v sociálním

prostředí (strach z posměchu, vyloučení, ponížení) vede k chronické aktivaci stresové reakce. Mozek dítěte pak funguje v režimu „boj nebo útek“, což výrazně omezuje činnost prefrontální kůry zodpovědné za učení, sebeovládání, empatii a rozhodování. Jinými slovy – dokud se dítě ve třídě cítí v ohrožení, nemůže se efektivně učit a rozvíjet sociální dovednosti.

Velmi zajímavý je pohled řady učitelů (*vlastní zkušenost autorky ze seminářů orientovaných na podporu třídnických hodin a wellbeing žáků*), kteří se často ptají, co by žáka ve škole mohlo ohrožovat? Přitom těch situací je celá řada – od obav z testů, zkoušení před tabulí, vystupování z komfortní zóny, přes obavy ze ztráty sociálního postavení ve třídě až k obavám dítěte z reakcí rodičů na jeho zvládnání školních požadavků. Zároveň je nutné doplnit, že nejde o to nevytvářet dětem diskomfortu a určité míře frustrace, ale je nutné postupovat velmi pomalu, s využitím služeb psychologa a velmi individuálně s ohledem na osobnost a zkušenosti konkrétního dítěte. Budeme-li ve školách zastávat názor, že škola dítě nemá čím „ohrožovat“, nemůžeme adekvátně věnovat pozornost situacím, které ale ohrožující pro žáky jsou (blíže např. Čapek, 2010, Švamberk Šauerová, 2023).

Třídní klima je pak širší pojem, který zahrnuje nejen psychologické bezpečí, ale i kvalitu vztahů mezi žáky navzájem, mezi žáky a učiteli a celkovou atmosféru spolupráce či soutěže. České výzkumy opakovaně potvrzují, že žáci v třídách s vysokou mírou vzájemné podpory, respektu a pocitu „jsme na stejné lodi“ dosahují lepších studijních výsledků, mají nižší absenci a vykazují méně problémového chování než žáci v třídách s atmosférou nejistoty a rivality.

Vhodné je připomenout si v tomto kontextu i klíčové potřeby dítěte z hlediska vývojové psychologie. Každé dítě ve školním věku potřebuje splnit **tři základní psychologické potřeby**: příslušnost (být součástí

skupiny), kompetenci (zažívat, že něco umím) a autonomii (mít možnost volby a vlivu). Z. Matějček (2004) ještě navíc zdůrazňoval potřebu pozitivní identity (mám svou hodnotu, vím, za co stojím). Pokud škola tyto potřeby systematicky nerespektuje, vzniká prostor pro frustraci, rezignaci nebo vzdor.

Právě třídnické hodiny představují jeden z mála prostorů, kde může učitel cíleně a systematicky pracovat na naplňování těchto potřeb. Nejsou pouhou „přestávkou“ mezi vyučováním, ale klíčovým preventivním a rozvoje- vým nástrojem, který umožňuje předcházet problémům dříve, než se stanou neřešitelnými. Investice do kvalitního třídního klimatu a psychologického bezpečí se proto vrací nejen v podobě klidnější třídy a lepších vztahů, ale především v podobě psychicky odolnějších a sociálně kompetentnějších dětí, které budou v dospělosti schopny zdravě fungovat v jakémkoli týmu.

Proč je bezpečí a dobré třídní klima tak důležité?

- Psychologické bezpečí **umožňuje žákům vyjadřovat své názory** bez strachu z posměchu či trestu.
- **Snižuje míru šikany a agresivního chování** – děti, které se cítí součástí skupiny, méně potřebují ubližovat druhým, aby si získaly postavení.
- **Podporuje akademický výkon** – žáci v bezpečném prostředí jsou aktivnější, kreativnější a mají lepší prospěch (blíže Smetáčková a kol., 2023).
- **Umožňují reagovat na život žáků ve třídě, jejich potřeby, průběžně ovlivňovat jejich osobnostní rozvoj v důležitých oblastech** (obecně – např. tolerance k odlišnosti, prokrastinace a time-management, relaxační techniky a podpora duševního zdraví apod., anebo konkrétně dle výsledků pedagogické diagnostiky – např. prevence šikany, pomoc žákovi vyjádřit se při potřebě comingoutu apod.)
- **Předchází dlouhodobým problémům** – pocit vyloučení v dětství a adolescenci zvyšuje riziko úzkostí, depresí a dalších psychologických obtíží v dospělosti.

Třídní učitel má v tomto procesu klíčovou roli.

Je to často jediná dospělá osoba, která má přehled o dynamice celé třídy a může cíleně pracovat na jejím zlepšení. Zásadní podporou pro efektivně nastavené třídnické hodiny je rozhodnutí ředitele školy, aby tyto hodiny byly pravidelné a měly i svoje pevné místo v rozvrhu. Z edukační praxe autorky, která dlouhodobě působí jako školní psycholožka, lze jednoznačně doporučit týdenní frekvenci realizaci třídnických hodin. Přesto, že lze často slyšet argument, že děti jsou ve škole přetěžované a tráví ve škole vysoký počet hodin, i tak vnímáme tuto hodinu z hlediska podpory zdraví žáků i jejich akademického výkonu jako zásadní.

Druhým argumentem ze strany vedení škol a učitelů pak bývá, že i když se najde prostor pro pravidelnou organizaci těchto hodin, nemívají učitelé jistotu, jakou náplň hodin by v takové frekvenci měli vymýšlet. V tomto směru lze doporučit následující strukturu hodin v rámci celého měsíce, v níž lze variovat každý měsíc konkrétní téma, přičemž doporučená struktura může poskytovat stabilní oporu.

Návrh hodin pro jeden měsíc (4 TH): 1. týden

– konkrétní téma reagující na potřeby dětí s výzvou či závazkem pro osobnostní rozvoj (návrhy témat jsou uvedené dále); 2. týden – administrativa; 3. týden – reflexe osobnostního rozvoje, jak děti s tématem pracují? Mění se situace? Co děti potřebují dále? Doplnění nějaké techniky, hry na upevnění; 4. týden – relaxační, dechové techniky (každý měsíc zaměříme pozornost na dvě nebo tři techniky, které můžeme s dětmi realizovat i jako pedagogové, zaměříme pozornost na redukci stresu při zkoušení, snižování úzkosti při veřejném vystoupení, mindfulness techniky, techniky zvýšení self-efficacy, empowermentu – blíže v dalších článcích).

Doporučení pro efektivní využití třídnických hodin

se zaměřuje zejména na obecnou strukturu, kterou mohou učitelé využít univerzálně v každé třídní skupině:

1. **Pravidelnost a struktura** – ideální je mít třídnickou hodinu každý týden ve stejný čas. Žáci tak vědí, že mají prostor „jen pro sebe“. Strukturu lze rozdělit např. takto:
 - I. Blok – úvod hodiny (uvolnění nebo aktivizace, naladění na připravené téma hodiny).
 - II. Blok – práce na tématu (rozpracování zvoleného tématu prostřednictvím vybraných technik).
 - III. Blok – závěr hodiny, reflexe hodiny (co si odnášíme, poděkování, plán na příště) + přenesení závěrů či zkušeností do reality – mimo TH.
2. **Budování důvěry a pravidel** – na začátku školního roku (a opakovaně) společně vytvořit třídní pravidla a dohodu o bezpečném prostoru. Důležité body:
 - „Co se tady řekne, zůstane tady.“
 - „Máme právo mlčet, ale ne právo zesměšňovat.“
 - „Každý názor je cenný.“ Tyto dohody je třeba aktivně hlídat a vracet se k nim při každém porušení.
 - Návrat k pravidlům v průběhu roku (i při jejich funkčnosti, jsou ještě potřeba tato a nejsou potřeba nová?).
3. **Aktivity zaměřené na seznámení a soudržnost**
 - „Rozhovor ve dvojicích“ (otázky typu: „Co tě nejvíc baví?“ „Čeho se bojíš?“ „Co ti dělá radost?“).

- „Společný ostrov“ – skupiny kreslí ostrov, na který by si vzaly jen několik věcí/lidí, pak prezentují a hledají společné hodnoty.
 - „Pavouček“ – klubíčko vlny, každý řekne něco pozitivního o spolužákovi, kterému hází klubko (možné využít toaletní papír – útržky – každý o sobě řekne tolik věcí, kolik si utrhne papíru – pozn. vhodný je perforovaný papír s instrukcí, že si každý má odtrhnout libovolný počet útržků, papír necháme kolovat a teprve poté vzveze žáky ke sdílení informací).
4. **Rozvoj emoční inteligence a zvládání konfliktů**
- „Emoční teploměr“ – jak se cítím na škále 1–10 a proč.

- Metoda „Já-výroky“ při řešení sporů („Cítím se smutný, když...“ místo „Ty jsi blbec, protože...“).
 - Kruhové sdílení na téma „Co mě dnes naštvalo a jak jsem to řešil/a“.
 - Relaxační a mindfulness cvičení (5minutové dýchání, vizualizace bezpečného místa).
5. **Oslava úspěchů a pozitivní zpětná vazba**
- „Pokladnice třídy“ – papírky s pochvalami a poděkováními, které si žáci navzájem píšou.
 - „Hvězda týdne“ – každý týden někdo jiný, třída říká, co na něm oceňuje.
 - Společné oslavy narozenin, úspěchů, konce čtvrtletí (malé občerstvení, hry).

Tabulka 1 Další okruhy témat

Téma	Konkrétní příklady
Provozní záležitosti	Rozdělení a fungování služeb, příprava tříd, akcí, informace ze schůzí, požadavky do škol, parlamentu...
„Ze života třídy“ – reakce na to, co se zrovna ve třídě děje, řešení aktuálních problémů	Dodržování pravidel, nevhodné chování, vztahy s učiteli, výukové obtíže...
Témata OSV	Komunikace, tolerance, řešení konfliktů, rozhodování, styly učení...
Práce s dynamikou třídy	Diagnostika a mapování vztahů, řešení vztahových obtíží, kultivace vztahů. Klima třídy
Prevence SPJ	Specifická prevence, prevence šikany, téma závislosti, patologických vztahů, podpora „zdravého vývoje“ žáků

Aby přinesly třídnické hodiny žádoucí efekt, je nutné si předem jasně definovat jejich cíl. Na základě něj pak pečlivě promyslet a zvolit vhodné techniky a aktivity a určit jejich logické pořadí, aby na sebe navazovaly a směřovaly k naplnění cíle. Použití zajímavých aktivit v náhodném sledu sice může žáky zabavit, ale zpravidla nepovede k hlubšímu zážitku ani k dlouhodobému výsledku.

Pro zvýšení jistoty učitelů při realizaci třídnických hodin jim lze doporučit řadu publikací, z nichž lze čerpat nápady na zaměření hodin (pokud na základě pedagogické diagnostiky nevyplývá potřeba nějakého specifického zaměření hodiny) – např. Třída plná pohody, publikace neziskové společnosti Odyssea, lze využít video prezentací inovativních učitelů, kteří dávají tipy na vedení a zaměření hodin online (např. Magdalena Málková – jak efektivně na třídnické hodiny, 2023) nebo programu připraveného pro podporu well-beingu žáků v prostředí škol pod záštitou České televize – ČT Edu Školní wellbeing do třídnických hodin (Švamberk Šauerová, 2023). Tento projekt je celoroční, pro každý měsíc jsou připravená konkrétní témata, jichž může učitel využít, pro každé téma jsou připravené pracovní listy, metodika (časová náročnost,

náročnost pro učitele, nutnost spolupráce s psychologem či možnost realizace bez podpory školního poradenského pracoviště, návrhy pro reflexi a sebereflexi, projekt je graficky přizpůsobený dospívajícím, je určen pro druhý stupeň a střední školu)¹.

Obrázek 1 Ukázka infografiky projektu Školní wellbeing do třídnických hodin (ČT Edu, 2023).

¹ Projekt je dostupný zde: <https://edu.ceskatelevize.cz/okruh/skolni-wellbeing>.

Praktické tipy pro třídní učitele závěrem

- Provádějte pravidelně **pedagogickou diagnostiku, spolupracujte se školním poradenským pracovištěm** na vaší škole. Příprava třídnických hodin obsahově orientovaných na důležitá témata života třídy jsou klíčovým zdrojem úspěchu, přesto, pokud si nejste jistí, jak třídnické hodiny organizovat, je vhodné začít s obecnými tématy, jak je uvedeno výše.
- **Sledujte neverbální signály** – kdo je stažený, kdo dominuje, kdo je vylučovaný.
- **Budte autentický** – pokud se sami bojíte otevřít, těžko to budete požadovat po žácích.
- **Nereagujte příliš direktivně na první signály šikany před celou třídou** – často to situaci zhorší. Nejprve si promluvejte s dotyčnými mezi čtyřma očima.
- **Spolupracujte s rodiči** – informujte je o tom, co ve třídě probíráte, a žádejte podporu i doma.
- Pokud je situace vážná (dlouhodobá šikana, sebe-poškození), neváhejte **zapojit metodika prevence, využít program pro prevenci rizikových jevů**.

Shrnutí

Hlavním přínosem je především možnost pravidelně pracovat se vztahy uvnitř třídy. Učitel má příležitost podporovat zdravé vztahy mezi žáky, rozvíjet osobnost dětí a jejich sociální dovednosti, poskytuje všem účastníkům výchovně vzdělávacího procesu prostor pro řešení aktuálních problémů, stanovení pravidel a řešení jejich porušování. Žáci se učí vyjadřovat své názory, učí se konstruktivnímu řešení problémů, samostatnosti při rozhodování a přijetí zodpovědnosti.

Třídnické hodiny nejsou „volno“ ani „ztráta času“. Ovlivňují, zda se děti budou ve škole cítit dobře, nebo zda budou každý den překonávat strach a stres. Když se podaří vytvořit třídu, kde se každý cítí viděn, slyšen a přijat, výrazně klesá riziko problémového chování a zároveň stoupá radost z učení i ze života.

Investice do bezpečného a přátelského třídního klimatu se vrací stokrát – v podobě klidnějšího prostředí pro učitele, lepších vztahů mezi žáky i větší ochoty spolupracovat a pomáhat si. A to stojí za to věnovat těch 45 minut týdně naplno.

LITERATURA:

1. Nápadník 65 aktivit [online]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/napadnik_scio_0.pdf
2. Smetáčková, I. a kol. 2023. Cesty ke školnímu úspěchu: učitelská podpora žáků a žákyň na 1. stupni ZŠ. Praha: Karolinum.
3. Šmejkalová, R., Schmidová, K. 2012. Třída v pohodě aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky.
4. Švamberk Šauerová, M. 2023. Podpora třídních učitelů středních škol při efektivním vedení třídnických hodin jako prostředek zvýšení profesního self-efficacy. In: Kamanová, L., Miškelová, M., Kryštof, D. (Eds.). *Sborník z mezinárodní konference ICOLLE 2023 Udržitelný učitel*. Brno: ICV Mendelova univerzita.
5. Švamberk Šauerová, M. 2023. Projekt „Školní wellbeing do třídnických hodin“. ČT Edu. Dostupné zde: https://docs.google.com/document/d/1un_xC6_NTOW0UpQfZvG8c7fRIH5DehaECTffEzwLGuU/edit?tab=t.0

DOPORUČENÁ LITERATURA K TÉMATU:

1. Bielešzová, D. & Koreňová, S. 2021. *Sebariadenie a manažerská etika v školskom prostredí*. Bratislava: Wolters Kluwer.
2. Božík, M. 2020. Učitel' ako dizajnér zážitku. In *Manažment školy v praxi 2020(5)*, 6–9.
3. Braun, R. 2003. Školní třída, její vedení a diagnostika. Praha: AUDENDO.
4. Čapek, R. 2010. Třídní klima a školní klima. Praha: Grada.
5. Málková, M. 2023. Třídnické hodiny smysluplně. Dostupné: <https://www.youtube.com/watch?v=HdlmrgspRME&t=21s>

Prečítajte si viac...

Ako efektívne riadiť školu a zlepšiť jej fungovanie?

Viac overených informácií a nástrojov pre riadenie škôl nájdete na direktor.sk. Sledujte nás a zlepšujte svoje manažerske zručnosti. Nezabudnite využívať online nástroje, ktoré sú súčasťou vášho predplatného:

- Aktuality z oblastí školstva
- Kalendár udalostí
- Inšpirácie pre každodennú prax

Všetko máte k dispozici na www.direktor.sk

 Wolters Kluwer

Keď si potrebujete byť istý

RODINNÝ PLÁN KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI

* AKO NÁSTROJ ROZVOJA MEDIÁLNEJ GRAMOTNOSTI DOSPELÝCH *

Mgr. Soňa Kollárová, PhD.
PF UMB,
Katedra pedagogiky a andragogiky

V článku sa venujeme problematike rodinnej kybernetickej bezpečnosti a predstavíme koncept rodinného plánu ako nástroja na rozvoj mediálnej gramotnosti dospelých. Upozorňujeme na potrebu systematického prístupu k prevencii kybernetických hrozieb a uvedieme kroky, ktoré môžu rodiny realizovať pri tvorbe a implementácii vlastného bezpečnostného plánu a zároveň odporúčania na nastavenie pravidiel, reakčné postupy v prípade incidentu, zásady pravidelnej aktualizácie a zdôrazníme podporu spolupráce rodičov a detí v online prostredí.

Rodinný plán umožňuje členom domácnosti identifikovať potenciálne riziká, stanoviť pravidlá správania a posilniť zodpovednosť pri používaní digitálnych technológií. Okrem praktických aspektov zdôrazňuje význam mediálnej výchovy a rodinnej komunikácie ako nástroja budovania kritického myslenia.

Bezpečné fungovanie rodiny v online prostredí si vyžaduje aktívnu účasť všetkých jej členov. Rodičia by mali rozvíjať svoje digitálne kompetencie a schopnosť identifikovať riziká, ako sú kyberšikanovanie, phishing, online predátori či malware. Zároveň treba viesť deti k uvedomelému a zodpovednému správaniu v digitálnom priestore a naučiť ich rozpoznávať potenciálne hrozby.

Tvorba rodinného plánu kybernetickej bezpečnosti

Jedným z efektívnych nástrojov prevencie je rodinný plán kybernetickej bezpečnosti, ktorý slúži ako praktický sprievodca pre bezpečné používanie digitálnych technológií. Má rodine pomôcť stanoviť jasné pravidlá, postupy a hranice, ktoré zohľadňujú potreby všetkých členov domácnosti. Jeho cieľom je nielen ochrana detí, ale aj rozvoj mediálnej gramotnosti dospelých prostredníctvom vzdelávania a otvorenej komunikácie.

Odporúčané zásady rodinného plánu

- **Stanovenie jasných a zrozumiteľných pravidiel:** formulovať jednoduché a konkrétne zásady, ktoré pochopia aj mladšie deti (Nemours Kids Health, 2022).
- **Časové limity pre používanie zariadení:** určiť primerané časy online aktivít podľa veku a povinností detí (Childcare, 2025).
- **Obmedzenie zdieľania osobných údajov:** naučiť deti, ktoré informácie nezverejňovať a ako si nastaviť súkromie na sociálnych sieťach.
- **Pravidlá online komunikácie:** viesť deti k rešpektu a odmietaniu kyberšikany či nenávisťných prejavov (Childcare, 2025).

- **Dôsledky porušenia pravidiel:** jasne ich definovať a prispôsobiť veku a závažnosti situácie (Acronis, 2024).
- **Spoločné vytvorenie písomnej dohody:** spísať a podpísať dohodu všetkými členmi rodiny, aby sa zvýšila jej záväznosť (Acronis, 2024).
- **Pravidelná aktualizácia plánu:** prispôbovať pravidlá novým okolnostiam a technologickým zmenám.
- **Obozretnosť pri zdieľaní obsahu:** upozorniť deti, že všetko publikované online môže mať dlhodobé následky (Nemours Kids Health, 2022).
- **Overovanie priateľov:** viesť deti k prijímaniu len tých kontaktov, ktoré poznajú osobne (Nemours Kids Health, 2022).
- **Rešpektovanie súkromia ostatných:** deti by nemali zverejňovať fotografie iných bez ich súhlasu (McGowan, 2024).

 Rodinný plán tak predstavuje proaktívny prístup k ochrane detí a vytvára pevný základ pre bezpečné a zodpovedné správanie v digitálnom prostredí.

Technické zabezpečenie

Technické zabezpečenie je **základným pilierom** kybernetickej bezpečnosti. Rodiny by mali prijať systematický prístup k ochrane svojich zariadení a sietí, aby predišli kybernetickým hrozbám. Základom je používanie silných hesiel, pravidelných aktualizácií softvéru, antivírusovej ochrany a dvojfaktorovej autentifikácie (2FA). Tieto opatrenia významne znižujú riziko napadnutia či úniku údajov.

- **Zabezpečenie zariadení a sietí:** Všetky zariadenia (počítače, smartfóny, tablety) a Wi-Fi sieť by mali mať silné a unikátne heslá. Odporúča sa pravidelná aktualizácia operačných systémov a aplikácií, ako aj inštalácia antivírusového softvéru a firewallu. Pri pripojení na verejnú sieť je vhodné používať virtuálnu privátnu sieť (VPN) (Acronis, 2024).

- **Aktualizácia softvéru:** Pravidelné aktualizácie systémov, aplikácií a antivírusových programov chránia zariadenia pred najnovšími hrozbami, keďže často obsahujú dôležité bezpečnostné opravy (Acronis, 2024).
- **Používanie antivírusového softvéru:** Na všetkých zariadeniach by mal byť nainštalovaný a pravidelne aktualizovaný spoľahlivý antivírus, ktorý pomáha odhaliť vírusy, malvér a iné škodlivé programy.
- **Zabezpečenie Wi-Fi siete:** Odporúča sa používať silné heslo, aktivovať šifrovanie WPA2 alebo WPA3 a podľa potreby vytvoriť hosťovskú sieť pre návštevy, aby sa chránili hlavné zariadenia (McGowan, 2024).
- **Používanie VPN:** Virtuálna privátna sieť šifruje internetové pripojenie, čím chráni osobné údaje a zabráňuje sledovaniu online aktivity, najmä pri využívaní verejných Wi-Fi sietí (McGowan, 2024).

Monitorovanie, dohľad a nástroje rodičovskej kontroly

Pravidelné monitorovanie, dohľad a využívanie nástrojov rodičovskej kontroly pomáhajú chrániť deti pred online rizikami a zaisťujú ich bezpečnosť v digitálnom prostredí.

 Rodičia by mali sledovať online aktivity detí, udržiavať otvorenú komunikáciu a vysvetľovať význam týchto opatrení ako súčasť prevencie, nie kontroly.

- **Monitorovanie online aktivít detí:** Získavať prehľad o navštevovaných webových stránkach, aplikáciách, hrách a kontaktoch, s ktorými deti komunikujú. Venovať pozornosť času strávenému online a typom obsahu, ku ktorému majú prístup (Acronis, 2024).
- **Spoločné prezeranie aktivít:** Pravidelné prezeranie profilov detí na sociálnych sieťach podporuje dôveru, umožňuje včas odhaliť rizikové správanie a slúži ako priestor pre rozhovor o bezpečnom používaní internetu (McGowan, 2024).
- **Sledovanie účtov a komunikácie:** Dohodnúť si transparentné pravidlá sledovania účtov a starším deťom vysvetliť, že ide o opatrenie na ich ochranu, nie o zásah do súkromia. V prípade potreby využívať menej invazívne formy kontroly (Acronis, 2024).
- **Využívanie vstavaných funkcií platforiem:** Väčšina sociálnych sietí (napr. Instagram, TikTok) ponúka možnosti nastavenia limitov, obmedzenia citlivého obsahu a kontroly času používania (Acronis, 2024).
- **Nástroje rodičovskej kontroly:** Aktivovať rodičovské aplikácie ako *Google Family Link*, *Qustodio*, *Net Nanny*, *Bark* alebo *Kaspersky Safe Kids*, ktoré umožňujú sledovať aplikácie, čas online a upozorniť na nevhodný obsah (Acronis, 2024).
- **Bezpečné vyhľadávanie:** Nastaviť funkcie ako „Bezpečné vyhľadávanie“ vo vyhľadávačoch, ktoré filtrujú explicitný obsah, pričom treba upozorniť, že ochrana nemusí byť úplná (Nemours Kids Health, 2022).
- **Otvorená komunikácia a dôvera:** Pravidelné rozhovory o online zážitkoch posilňujú vzťah medzi rodičmi

a deťmi. Deti by mali rozumieť, že dohľad je prejavom starostlivosti, nie nedôvery, a že bezpečné správanie online chráni ich aj ostatných (Nemours Kids Health, 2022).

Ochrana osobných údajov

Ochrana osobných údajov je kľúčová pre bezpečnosť online. Rodiny by mali vzdelávať svoje deti o tom, aké osobné údaje sú citlivé a prečo by sa nemali zdieľať online. Deti by tiež mali byť poučené o tom, ako obmedziť povolenia aplikácií na svojich zariadeniach, ako byť opatrní pri sťahovaní bezplatných aplikácií, ako si nastaviť súkromie na sociálnych sieťach a ako pravidelne kontrolovať svoju online stopu. Dodržiavaním týchto opatrení môžu rodiny minimalizovať riziko, že sa ich osobné údaje dostanú do nesprávnych rúk.

- **Oboznámenie sa s platformami:** Rodičia by mali byť oboznámení s platformami, ktoré ich deti používajú a rozumieť potenciálnym rizikám a nastaveniam ochrany osobných údajov (McGowan, 2024).
- **Spoločné vytváranie účtov:** Pri zakladaní nových účtov na sociálnych sieťach sa odporúča, aby rodičia asistovali svojim deťom. Tento prístup zabezpečuje aktiváciu nastavení ochrany osobných údajov, obmedzenie zdieľania osobných informácií a primerané obmedzenie zdieľania obsahu. Je potrebné vysvetliť dôležitosť ochrany súkromia profilov a používania silných hesiel (McGowan, 2024).
- **Vzdelávanie o zdieľaní údajov:** Vzdelávať deti o tom, aké osobné údaje sú citlivé a prečo by sa nemali zdieľať online. Vysvetliť im, že osobné údaje môžu byť zneužitú na krádež identity, phishing a iné podvody (Kaspersky, 2017).
- **Obmedzenie povolení aplikácií:** Skontrolovať povolenia, ktoré udeľujete aplikáciám na svojich zariadeniach. Obmedziť prístup aplikácií k citlivým údajom, ako sú kontakty, poloha a fotografie, ak to nie je nevyhnutné (Acronis, 2024).
- **Opatrnosť pri bezplatných aplikáciách:** Byť opatrní pri sťahovaní bezplatných aplikácií, pretože niektoré môžu zhromažďovať a zdieľať vaše osobné údaje bez vášho súhlasu. Pred inštaláciou aplikácie si prečítať recenzie a skontrolovať, či je od dôveryhodného vývojára.
- **Nastavenie súkromia:** Nastaviť súkromie na sociálnych sieťach a v iných online službách tak, aby boli osobné informácie chránené pred neznámymi osobami (McGowan, 2024).
- **Kontrola online stopy:** Pravidelne kontrolovať online stopu detí a odstraňovať prípadné nevhodné alebo zastarané informácie (McGowan, 2024).

Reakcia na incidenty

V digitálnom prostredí sa môžu vyskytnúť rôzne incidenty, ako sú napadnutie účtu, strata dát, kyberšikanovanie či online obťažovanie. Každá rodina by mala mať pripravený **jasný a zrozumiteľný postup**, ako v takýchto prípadoch postupovať. Deti by mali poznať základné kroky riešenia problému a vedieť, že sa môžu obrátiť na rodičov bez obáv z obviňovania alebo trestu. Rodičia by mali zostať pokojní,

situáciu riešiť vecne a poskytnúť dieťaťu emocionálnu podporu aj praktickú pomoc.

- **Obnova účtov:** Deti by mali vedieť, ako postupovať pri napadnutí účtu alebo strate hesla – najmä, ako zmeniť prístupové údaje, použiť funkcie obnovenia účtu cez e-mail alebo telefón, a ako rozpoznať falošné správy žiadajúce osobné údaje. Rodičia by mali skontrolovať aj prepojené účty či zariadenia a v prípade potreby zapnúť dvojfaktorovú autentifikáciu (Kaspersky, 2017).
- **Riešenie online zneužívania:** V prípade kyberšikanovania, urážok alebo nevyžiadaných správ je dôležité, aby dieťa nereagovalo, nešírilo obsah ďalej a uchovalo dôkazy (napr. snímky obrazovky alebo správy). Incident treba nahlásiť rodičom, škole alebo moderátorom platformy. Závažné prípady, ako vyhrážky či vydieranie, by mali byť nahlásené polícii alebo poskytovateľom internetových služieb (Kaspersky, 2017).
- **Postup pri kybernetickom incidente:** Ak dôjde k napadnutiu zariadenia alebo k úniku údajov, odporúča sa okamžite **odpojiť zariadenie od internetu**, aktualizovať antivírusový softvér a zmeniť všetky prístupové heslá. Uchovať všetky dôkazy o incidente (správy, e-maily, snímky obrazovky) a podľa potreby kontaktovať odborníkov na kybernetickú bezpečnosť. Rodičia by mali s deťmi pokojne prebrať, čo sa stalo, a vysvetliť, že ide o poučenie, nie o vinu (Kaspersky, 2017).
- **Kyberšikanovanie a online obťažovanie:** Rozpoznať príznaky, ako sú stiahnutie dieťaťa zo spoločenských aktivít, zmeny nálady alebo odmietanie používať internet. Rodičia by mali zachovať otvorenú komunikáciu, ponúknuť emocionálnu podporu a zdôrazniť, že dieťa za správanie agresora nenesie zodpovednosť. Dôležité je incident zdokumentovať, nahlásiť moderátorom platformy a páchatel'a zablokovať. V závažných prípadoch je vhodné kontaktovať školu, Linku detskej istoty (116 111), projekt E-bezpečí alebo políciu.

Takýto systematický prístup pomáha nielen predchádzať ďalším incidentom, ale aj **posilňuje mediálnu gramotnosť rodičov**, ktorí sa učia rozpoznávať hrozby, hodnotiť ich závažnosť a viesť deti k odolnosti voči digitálnym rizikám.

Zdroje a spolupráca

Na posilnenie kybernetickej bezpečnosti je nevyhnutné identifikovať a využívať dostupné zdroje, čo zahŕňa

vzdelávanie sa prostredníctvom relevantných webových stránok a projektov (Národný bezpečnostný úrad, Bezpečne na internete, E-bezpečí) a využívanie liniek pomoci (Národná linka pre deti v ohrození, Linka detskej istoty alebo Policajný zbor SR), pričom pravidelné sledovanie aktuálnych informácií o kybernetických hrozbách je kľúčové. Zároveň je nevyhnutné, aby rodiny spolupracovali so školami a komunitnými organizáciami na vzdelávaní detí a rodičov o kybernetickej bezpečnosti, zúčastňovali sa na workshopoch a prednáškach, podporovali iniciatívy zamerané na prevenciu online hrozieb a zapájali sa do rodičovských skupín na výmenu informácií a tipov. Podľa Emmerovej a Bélika (2022) by mala byť **prevencia v školskom prostredí** realizovaná prostredníctvom rôznych foriem a metód, ako sú napríklad začlenené preventívnych tém do vyučovacieho procesu, realizácia špeciálnych projektov a programov, podpora zdravého životného štýlu, využívanie názorných pomôcok, vizuálnej propagácie či informačno-komunikačných technológií.

Pravidelné prehodnocovanie, rodinné stretnutia a aktualizácia plánu

Kybernetické hrozby a technológie sa neustále vyvíjajú, preto je dôležité pravidelne prehodnocovať a aktualizovať rodinný plán kybernetickej bezpečnosti, aby bol vždy aktuálny a účinný. Odporúčame pravidelne organizovať rodinné stretnutia, na ktorých sa bude diskutovať o online bezpečnosti, zdieľať skúsenosti a aktualizovať plán podľa potreby.

Záver

Ochrana detí v online prostredí si vyžaduje komplexný prístup, ktorý spája otvorenú komunikáciu, vzdelávanie, jasné pravidlá, technické zabezpečenie a spoluprácu s odbornými inštitúciami. Rodičia by mali s deťmi pravidelne hovoriť o ich online aktivitách, rozvíjať ich povedomie o rizikách a viesť ich k zodpovednému správaniu. Dôležitú úlohu zohráva aj využívanie rodičovskej kontroly, monitorovanie a včasná reakcia na zmeny v správaní detí. Kybernetická bezpečnosť je dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje aktívnu účasť celej rodiny. Vytvorením a udržiavaním rodinného plánu možno predísť mnohým hrozbám a podporiť rozvoj mediálnej gramotnosti dospelých. ■

Príspevok je výstupom projektu VEGA 1/0523/23 Mediálna gramotnosť ako prostriedok eliminácie vplyvu fake news v teórii a praxi občianskeho vzdelávania dospelých.

LITERATÚRA:

1. ACRONIS. 2024. *Internet safety for parents: Essential guide to stay safe online*. Dostupné online: <<https://www.acronis.com/en-gb/blog/posts/internet-safety-for-parents/>>.
2. EMMEROVÁ, I., & BĚLÍK, V. 2022. *Prevencia rizikového a problémového správania žiakov ako faktor tvorby bezpečného školského prostredia*. Ružomberok : VERBUM.
3. CHILDCARE, C. S. 2025. *Preparing your child for the digital world: A guide for parents – Whiz Kidz Early Learning Centre & Pre-School*. *Whiz Kidz Early Learning Centre & Pre-School*. Dostupné online: <<https://www.whizkidz.com.au/preparing-your-child-for-the-digital-world-a-guide-for-parents/>>.
4. KASPERSKY. 2017. *Internet safety for children: Tips to keep kids safe online*. Dostupné online: <<https://www.kaspersky.com/resource-center/pre-emptive-safety/kids-online-safety>>.
5. MCGOWAN, E. 2024. *Best tips for better internet safety for kids, teens, and families*. Dostupné online: <<https://us.norton.com/blog/kids-safety/stop-stressing-10-internet-safety-rules-to-help-keep-your-family-safe-online>>.
6. NEMOURS KIDS HEALTH. 2022. *Online safety (for parents)*. Dostupné online: <<https://kidshealth.org/en/parents/net-safety.html>>.

UMELÁ INTELIGENCIA V SÚČASNOM VZDELÁVANÍ (1.)

* ETICKÉ ASPEKTY A VÝZVY UMELEJ INTELIGENCIE VO VZDELÁVANÍ *

prof. dr hab. Stanisław Juszczyk, DrSc.
Uniwersytet Śląski Katowice
Poľsko

V článku sa zaoberáme využitím umelej inteligencie vo vzdelávaní, analyzujeme generáciu Z a jej vplyv na technológie a spoločenské zmeny. Priemysel 4.0 spolu s Vzdelávaním 4.0 transformujú trh práce, čo si vyžaduje adaptáciu vzdelávacích systémov. Rozoberieme etické aspekty AI, vrátane začlenenia humanistických hodnôt do AI systémov. Kriticky hodnotíme riziká AI, ako sú strata pracovných miest či sociálno-ekonomické nerovnosti, a zdôrazňujeme potrebu regulácie.

Sociálne, ekonomické, vzdelávacie a axiologické implikácie

V článku sa venujeme hermeneutickej analýze vybraných vedeckých zdrojov týkajúcich sa využitia umelej inteligencie v súčasnom vzdelávaní, ktoré má rôznorodé sociálne, ekonomické, vzdelávacie a axiologické implikácie. Charakterizujeme súčasné črty generácie Z a revolúcie v ekonomike (Priemysel 4.0) a vzdelávaní (Vzdelávanie 4.0), spôsobené zavádzaním digitálnych médií a umelej inteligencie do fungovania súčasnej spoločnosti. Pozornosť venujeme axiologickým otázkam týkajúcim sa samotnej umelej inteligencie a jej možného využitia učiteľmi a žiakmi.

Generácia Z a generácia s neobmedzeným potenciálom zmeniť svet

Dnešná mládež je označovaná ako **generácia Z** (iGens, iPhone). Ide o ľudí narodených v rokoch 1995 – 2012 (Twenge, 2023). Táto generácia, považovaná za najpočetnejšiu v histórii (<https://verywellfamily.com>), sa vyznačuje črtami ako vyrastanie s digitálnymi médiami (mladí ľudia fungujú súčasne v offline a online svete, ktoré sa prelínajú), prirodzená inklinácia k používaniu aplikácií, využívanie veľkých dátových zdrojov a online komunikácie, spontánnosť, energia a zvedavosť. Byť v súčasnosti mladý je synonymom pre zmenu a prispôbenie sa jej, pokrok a budúcnosť – mladí čelia výzvam, vytvárajú a transformujú priestor pre svoj budúci rozvoj. Podstatou je obnoviť a udržať súčasný stav spoločnosti, vrátane činností, ako sú vedenie (mladí ľudia uprednostňujú fungovanie v tímoch), inovácie a meniace sa zručnosti. Mladí majú záujem kombinovať svoj profesionálny a súkromný život, ktorý vnímajú ako celok. Neboja sa riskovať, chcú mať a vedieť všetko okamžite a prejavujú veľké sebavedomie.

V súčasnosti sa od mladých ľudí očakáva, že budú ovplyvňovať rozvoj a využívanie nových technológií, vzdelávanie, politiku a udržiavanie mieru vo svojich krajinách. Mali by byť významným faktorom zmien a pokroku (vrátane hospodárskeho), vytvárania sociálnych sietí, ekologických inovácií a osobného rozvoja. Dospelí, vrátane učiteľov, im dávajú rady: myslite inak, riešte nové problémy bez toho, aby ste sa uchýlili k predchádzajúcim riešeniam, naučte sa „ako sa učiť“ – rozvíjajte svoj vlastný individuálny štýl učenia, zaujímajte sa o rôzne témy (t. j. rozvíjajte svoju intelektuálnu zvedavosť), nenechajte sa odradiť neúspechmi, čítajte a analyzujte.

Od roku 2018 sa hovorí o Generation Unlimited Youth Challenge – imaGen (<https://generationunlimited.org>), t. j. generácii s neobmedzeným potenciálom zmeniť svet. Sociálni výskumníci a technológovia si uvedomili, že svet nikdy predtým tak veľmi nepotreboval nápady, talenty a energiu mladých ľudí. Inšpirácia mladých ľudí môže pomôcť riešiť najväčšie výzvy našej doby a viesť k inovatívnym sociálnym zmenám v oblasti podnikania, čím prispeje k stabilizácii udržateľnejšieho sveta. Preto UNICEF spolu s ďalšími (napr. UNDP, Plan International a Svetová organizácia skautského hnutia) spustili iniciatívu na organizovanie každoročných stretnutí mladých inovátorov, ktorí pracujú v tímoch na riešení súčasných problémov. Na prelome rokov 2018/2019 bolo len 800 inovátorov z 16 krajín, ale v rokoch 2019/2020 ich už bolo asi 15 miliónov z 36 krajín a v júni 2022 UNICEF spolu s Telekomunikačnou nadáciou v Macedónsku pozval inovátorov vo veku 16 – 24 rokov, aby predložili nápady súvisiace so zmenou klímy a správne predpokladal, že sa prihlásia desiatky miliónov účastníkov. Diskusie a inovatívne návrhy prebiehali pod sloganom: *naš čas, naša zmena, naša budúcnosť* a cieľom bolo nájsť spôsoby, ako:

zabezpečiť univerzálny prístup k digitálnej sfére a všetkým jej možnostiam (konektivita), prístupu k digitálnym zručnostiam svetovej úrovne a príležitostiam na zamestnanie a živobytie (zamestnanosť), zvyšovania podnikateľských zručností medzi mladými ľuďmi (podnikanie) a podpory mladých ľudí ako tvorcov zmien a spolutvorcov inovatívnych riešení.

Digitálne médiá v súčasnej spoločnosti a vzdelávaní – Priemysel 4.0 a Vzdelávanie 4.0

Digitálne médiá intenzívne formujú súčasný priestor v našich životoch, podporujú dynamické sociálne zmeny a menia naše školy. Nové technológie interagujú s jednotlivcami a ich potrebami, aj so spoločnosťami a ich kultúrnymi javmi (jazyk, správanie a hodnoty). Proces digitalizácie ovplyvňuje nielen náš súčasný život a činnosti, ale aj našu budúcnosť, najmä budúcnosť mladých ľudí. Umelá inteligencia revolučným spôsobom mení vzdelávanie a trh práce.

Reindustrializácia alebo Priemysel 4.0

Rozvoj a šírenie digitálnych médií viedlo k modernej reindustrializácii, známej ako štvrtá priemyselná revolúcia – Priemysel 4.0. Priemysel 4.0 vychádza z rozvoja technológií, najmä internetu a digitalizácie ľudského života (televízie, telefóny, počítače, autá, hudba, filmy a i.). V tejto koncepcii sa ľudia majú stať partnermi strojov (robotov) ovládaných umelou inteligenciou využívajúc technológie ako neurónové siete a fuzzy logika na ovládanie mechatronických zariadení. Tieto pokročilé zariadenia sú prepojené cez priemyselný internet vecí (IIoT), veľké dáta a cloud computing. Komunikácia medzi človekom a strojom sa zlepšuje vďaka interaktívnym rozhraniám, ktoré umožňujú zapojenie do virtuálneho sveta a rozšírenej reality. Tento koncept Priemyslu 4.0 sa realizuje v rozvinutých krajinách – USA, Japonsko, Južná Kórea a Nemecko (Duda, Gašior, 2021).

Vzdelávanie 4.0

Štvrtá priemyselná revolúcia je spojená s vzdelávaním 4.0 (Jones, Sharma, 2022), ktorá zahŕňa čoraz väčšie využívanie pokrokových technológií a automatizácie. Inteligentné technológie, umelá inteligencia a robotika sú súčasťou tejto revolúcie, školy a univerzity musia pripraviť študentov na svet, kde sú kyberneticko-fyzikálne systémy v podnikoch bežné. Školy musia rozvíjať zručnosti v spolupráci človeka a stroja, aby absolventi mohli plne fungovať na meniacom sa trhu práce. To vedie k úprave učebných osnov a zmene procesu učenia. Vzdelávanie 4.0 sa vyznačuje univerzálnym prístupom, konštruktívnou kritikou, individualizovaným procesom učenia a zároveň schopnosťou pracovať v tíme

a prípravou na prácu v inteligentných organizáciách a automatizáciou základných administratívnych úloh (Understanding Education 4.0, 2022).

Vzdelávanie ponúka študentom slobodu, aby našli nové možnosti rozvoja v meniacom sa svete. Digitálne médiá vo vzdelávaní, vrátane umelej inteligencie, podporujú výučbu a posilňovanie humanistických hodnôt, ale môžu aj ohroziť fungovanie mládeže. Závisí od vzdelávania, od súčasných škôl, či umelá inteligencia bude podporovať školy a učiteľov v šírení vzdelávacích obsahov a všeobecných humanistických hodnôt medzi mladými ľuďmi, alebo či sa stane zdrojom hrozieb.

Umelá inteligencia a vzdelávanie

Umelá inteligencia (AI), zavedená v roku 1955 profesorom Johnom McCarthym zo Stanfordovej univerzity, bola definovaná ako „veda a technika výroby inteligentných strojov“. Veľa výskumov predpokladá, že ľudia programujú stroje tak, aby sa správali „inteligentne a premýšľavo“ (napr. aby hrali šach), ale v súčasnosti kladieme dôraz na konštrukciu strojov, ktoré sa dokážu aspoň do určitej miery učiť tak ako ľudia. Umelá inteligencia je „*technická a vedecká oblasť venovaná inžinierskym systémom, ktoré generujú výstupy, ako sú obsah, predpovede, odporúčania alebo rozhodnutia týkajúce sa súboru cieľov definovaných človekom*“ (<https://www.iso.org/artificial-intelligence>). Ide o simuláciu ľudskej inteligencie systémom alebo strojom s cieľom dosiahnuť ľudské myslenie a správanie, vrátane vnímania, plánovania, rozhodovania a riešenia problémov. Umelá inteligencia umožňuje počítačom vykonávať úlohy bežne spájané s ľuďmi, ako je konverzácia na ľudskej úrovni či učenie z minulých skúseností. Príklady zahŕňajú expertné systémy, spracovanie prirodzeného jazyka, rozpoznávanie reči a strojové učenie, s aplikáciami na trhu práce, v doprave, zdravotníctve, vzdelávaní a národnej bezpečnosti. AI zahŕňa aj digitálne zariadenia a systémy a systémy sociálnej komunikácie vrátane chatGPT. V ére charakterizovanej neustálym vývojom komunikačných technológií vznik „generatívnych predtrénovaných transformátorov“ (GPT) inicioval paradigmatickú zmenu v oblasti interakcie človeka a počítača. ChatGPT ako inovatívny nástroj umelej inteligencie revolučným spôsobom zmenil spôsob výmeny multidimenzionálnych informácií a stal sa neoddeliteľnou súčasťou medziľudského diskurzu medzi rôznymi demografickými skupinami, najmä medzi mladými.

Implementácia modelov umelej inteligencie do modernej spoločnosti, vzdelávania a práce vyžaduje vývoj modelov vzťahov medzi ľuďmi a umelou inteligenciou, za účelom overenia dodržiavania etických princípov a humanistických hodnôt. Výskum zahŕňa zavedenie

konceptu „hlavného kontrolného algoritmu“ (MCA), ktorý hodnotí každé rozhodnutie umelej inteligencie z hľadiska základných humanistických hodnôt, ako aj vytvorenie globálneho centrálného servera hodnotí umelej inteligencie (CAIVS), ktorý sa stane „DNA kódom“ umelej inteligencie. MCA, ako filtračná vrstva, hodnotí akcie AI na základe vopred definovaných etických kritérií a zabezpečuje, aby boli v súlade s požadovanými zásadami. Porozumenie ľudskej morálke, kultúrnym nuansám, emóciám je kľúčové pre formovanie MCA, ktorý funguje flexibilne, prispôsobujúc sa meniacemu svetu. MCA je mostom medzi spoločnosťou založenou na rešpektovaní zákona, vyhýbaní sa hrozbám a zločinom a matematickou logikou používanou umelou inteligenciou. Opísané otázky kombinujú filozofiu, psychológiu, sociológiu a inžinierstvo (Hook, 2024).

Tieto opatrenia sa zameriavajú na kontrolu „samoučiacej sa“ AI a prevenciu jej negatívneho vplyvu. Nové modely umelej inteligencie predpovedajú, že čoskoro dosiahne úroveň ľudskej inteligencie a bez ľudského zásahu ju môže aj prekonať (Shengnan et al., 2022). Kontrola AI je náročná kvôli jej turbulentnému, exponenciálnemu rozvoju, predstavujúcemu revolúciu porovnateľnú s objavom elektriny alebo internetu.

Už viac ako 10 rokov sa zdôrazňujú hrozby AI pre ľudstvo, prácu a bezpečnosť, vrátane nedostatočnej transparentnosti, straty pracovných miest v dôsledku automatizačných procesov, sociálnej manipulácie, dohľadu, nedostatočnej ochrany súkromia, sociálnych predsudkov spôsobených umelou inteligenciou, sociálno-ekonomické nerovnosti, oslabenia etických hodnôt, AI ovládaných zbraní, finančných kríz, zmenšenia vplyvu človeka na mnohé aspekty života, rast trestnej činnosti a ekonomickej a politickej nestability. Tieto hrozby podnecovali právne a technologické normy organizácií, ale exponenciálny rast tejto technológie znamená, že takéto zámerné ľudské konanie vždy zaostáva za vývojom umelej inteligencie a jej dôsledkami (Thomas, 2024).

Súčasný stav vývoja AI ešte nepripomína všeobecnú ľudskú inteligenciu, v súčasnosti existujú len špecializované skupiny softvéru podporované algoritmi, zoskupené okolo konkrétnych problémov, ako sú počítačová grafika, prehliadanie veľkých dátových súborov, spracovanie informácií, správa domácich zariadení a navigácia (napr. Alexa), správa robotov, diagnostika aj lekárske operácie.

Umelá inteligencia a hodnoty

Výchova v rodine a v škole podporuje výber hodnôt a pripravuje deti na život v súčasnej nejednoznačnej realite, pričom vzdelávanie zohráva kľúčovú úlohu pri formovaní sveta hodnôt detí a mládeže. Tento proces je

ovplyvnený odbornými kompetenciami učiteľov, ale aj digitálnymi médiami v škole a doma. Počítače a smartfóny ako nástroje a internet ako zdroj informácií sa stávajú čoraz silnejšími médiami, ktoré určujú upevňovanie alebo zmenu hodnôt. Rodičia a učители by mali ovplyvňovať pozitívne využívanie digitálnych nástrojov. Umelá inteligencia má rastúci vplyv na formovanie hodnôt, preto odborníci na jej vývoj tlačia na kontrolu etických princípov a obsahu. Vedci už začali diskutovať o zavedení všeobecných humanistických hodnôt do softvérových systémov umelej inteligencie (Abernethy, 2024).

Umelá inteligencia prináša aj potenciálne, základné, univerzálne **hodnoty**, ktoré možno uviesť do praxe (Coeckelberh, 2020): *transparentnosť* (ukázať, ako sa prijímajú rozhodnutia a opis školenia, zdroje údajov a predsudky); *spravodlivosť a nediskriminácia používateľov* (modely minimalizujú zaujatosť a sú navrhnuté, aby zabezpečili, že nebudú uprednostňovať jednu skupinu pred druhou); *konanie dobra v zdravotníctve* (zlepšenie starostlivosti, diagnostika chorôb); *ochrana súkromia* (modely chránia súkromie); *neustále učenie sa a prispôsobovanie* (neurónové siete sa adaptujú na nové dáta); *zodpovednosť vývojárov AI* (nariadenia a usmernenia), *spolupráca a harmónia* (systémy AI sú súčasťou tímovej práce v školách, univerzitách, doma, mali by byť navrhnuté tak, aby spolupracovali s ľuďmi a dopĺňali ich silné a slabé stránky). Keďže sú systémy umelej inteligencie čoraz výkonnejšie, mali by zostať vernými spojencami a pracovať na dynamickejšej a inkluzívnejšej budúcnosti pre všetkých (Hook, 2024). Umelá inteligencia so sebou prináša aj hodnoty ako presnosť, transparentnosť, nestrannosť, citlivosť a inovácie (<https://www.bloomberg.com.opinion/articles/2023-03-19/chatgpt>).

Rozvoj umelej inteligencie si vyžaduje začlenenie všeobecných humanistických hodnôt do procesov, v ktorých sa systém učí robiť hodnotové sudy, s cieľom bezpečne dosiahnuť ľudské ciele a hodnoty, ktoré riadia ich implementáciu. Správna znalosť hodnôt, ktoré odrážajú emocionálne vedomie jednotlivca, by mala byť zavedená do algoritmov umelej inteligencie (Shengnan et al., 2022).

Otázka integrácie hodnôt do technologických výtvorov sa diskutovala už v 80. rokoch 20. storočia. Vznik AI modelov motivoval teoretikov k identifikácii kľúčových hodnôt a výskumníkov k diskusii o spôsoboch ich implementácie. Skupina expertov EÚ na vysokej úrovni pre umelú inteligenciu (IEEE, 2019, s. 12) definovala **štyri etické zásady**: *rešpektovanie ľudskej autonómie, prevencia škôd, spravodlivosť a vysvetliteľnosť*. Globálna iniciatíva IEEE v oblasti etiky autonómnych a inteligentných systémov (IEEE, 2019, s. 4) stanovila **zásady** ako: *ľudské práva, blahobyť, ochrana údajov,*

transparentnosť a zodpovednosť. Predpokladá sa, že tieto hodnoty, ako aj bezpečnosť a udržateľnosť, budú riadiť návrh nových AI technológií (van de Poel, 2020). Práve tieto hodnoty by sa mali presadzovať vo všetkých školách (Juszczyk, 2025).

Záver

Umelá inteligencia sa stala neoddeliteľnou súčasťou moderného vzdelávania, využívaná učiteľmi a študent-

mi po celom svete. Je však nevyhnutné vzdelávať učiteľov v oblasti umelej inteligencie, zamerať sa na dynamické sociálne a vzdelávacie javy vo svete, ktorý je „v pohybe“, rozvíjať etické zručnosti, sociálne a kritické myslenie, ako aj meta-zručnosti potrebné pre celoživotné vzdelávanie. Flexibilné vzdelávanie v školách umožní absolventom rekvalifikáciu, pretože umelá inteligencia významne ovplyvní trh práce, čím eliminuje niektoré profesie, vytvorí nové a bude vyžadovať osvojovanie si nových zručností. ■

LITERATÚRA:

1. Abernethy, J., Candelon, F., Evgeniou, T., Gupta A., Lostanlen, Y. 2024. Bring Human Values to AI, Harvard Business Review, March-April 2024. <https://hbr.org/2024/03/bring-human-values-to-ai> [21.10.2024]
2. Boomers, and Silents – and What They Mean for America’s Future. *Perspectives on Science and Christian Faith*. 75(3). 212-214. DOI:10.56315/PSCF12-23Twenge
3. Co to jest pokolenie Z? Charakterystyka nowej generacji (gen Z) pracowników i konsumentów – raport firmy EY (https://www.ey.com/pl_pl/workforce/pokolenie-z-co-to-jest) [26.10.2024]
4. Coeckelbergh, M. 2020. AI ethics. Cambridge: The MIT Press.
5. Duda, J., Gašior A. 2021. *Industry 4.0. A Global Perspective*, Routledge 2021.
6. Gabriel, I.2020. Artificial Intelligence, Values, and Alignment. *Minds and Machines*, Vol. 30, s. 411–437; <https://doi.org/10.1007/s11023-020-09539-2>
7. Generation Unlimited Youth Challenge (imaGen), <https://generationunlimited.org/imagen> [12.09.2022]
8. Hook, B. 2024. *How to Embed Core Values into AI and Robotics Software*. <https://startwithvalues.com/how-to-embed-core-values-into-ai-and-robotics-software> – 20.10.2024.
9. <https://startwithvalues.com/4-surprising-ways-ai-is-transforming-human-values-in-the-near-and-long-term/> [20.10.2024].
10. <https://verywellfamily.com/starting-facts-about-todays-teenegers-2608914> – 14.02.2024.
11. <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-03-19/chatgpt-can-lie-but-it-s-only-imitating-humans#xj4y7vzkg>. [21.10.2024]
12. <https://www.iso.org › artificial-intelligence › what-is-ai> – [20.10.2024]
13. IEEE Global Initiative on Ethics of Autonomous and Intelligent Systems (2019). *Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Well-being with Autonomous and Intelligent Systems*. (1st ed.): IEEE, s. 4, 12.
14. Jones, K. A., Sharma, R. S. 2022. *Higher Education 4.0. The Digital Transformation of Classroom Lectures to Blended Learning*, Berlin.
15. Juszczyk, S. 2025. Sztuczna inteligencja a wartości w funkcjonowaniu współczesnej młodzieży. W: J. Jęcej, red. K. Chałas, red. Młodzież szkolna w przestrzeni medialnej – perspektywa aksjologiczna, Lublin : Wydawnictwo KUL.
16. Shengnan, H., Eugene K., Shahrokh N. 2022. Aligning artificial intelligence with human values: reflections from a phenomenological perspective, *AI & SOCIETY*, vol. 37, s. 1383–1395; <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01247-4>
17. Thomas M. 2024. 14 Risks and Dangers of Artificial Intelligence, <https://builtin.com/artificial-intelligence/risks-of-artificial-intelligence> [6.11.2024].
18. Twenge, J. M. 2023. Generations: The Real Differences between Gen Z, Millennials, Gen X
19. Understanding Education 4.0, <https://forbes.com/sites/naveenjoshi/2022/03/31/understanding-education-40-the-machine-learning-driven-future-of-learning> [16.09.2022]
20. Van de Poel, I. 2020. Embedding Values in Artificial Intelligence (AI) Systems. *Minds and Machines*, Vol. 30, s. 385–409; <https://doi.org/10.1007/s11023-020-09537-4>

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Odporúčame z e-shopu: DIDAKTIKA. Teória a prax vo vzdelávaní už v predaji

Knižná novinka od **prof. PhDr. Ericha Petláka, CSc.** prináša na **512 stranách** prehľad základných charakteristík vzdelávacieho procesu vrátane obsahu vzdelávania, jeho zásad, metód a foriem. Kládie dôraz na aktuálne otázky týkajúce sa osobnosti učiteľa ako kľúčového prvku edukácie.

Táto výnimočná publikácia je nevyhnutná pre každého pedagóga aj študenta, ktorý sa na svoju prácu pripravuje a má záujem o tvorivé a súčasné prístupy k vzdelávaniu.

Nezmeškajte príležitosť obohatiť svoju knižnicu touto výnimočnou knihou, dostupnou na našom e-shope Wolters Kluwer.

Výber z **DIDAKTIKA. Teória a prax vo vzdelávaní** Vám ponúkame aj v časti **Časopisy** na našom portáli www.direktor.sk:

- Diferencované vyučovanie | direktor.sk
- Vyučovanie založené na kompetenciách | direktor.sk

Zdroj: <https://www.direktor.sk/sk/aktuality/odporucame-z-e-shopu-didaktika-teoria-a-prax-vo-vzdelavani-uz-v-predaji.a-30553.html>

Zviditeľni sa – chráň si zdravie!

Zuzana Zmajkovičová, lektorka projektu

Na Základnej škole na Jilemnického ulici v Dunajskej Strede sa uskutočnil v roku 2025 projekt, ktorý spojil všetko, čo je pre deti dôležité – bezpečnú cestu do školy, zdravý životný štýl, psychohygienu aj tvorivosť. Projekt *Zviditeľni sa – chráň si zdravie!* nadviazal na dlhoročné aktivity Nadácie EPONA v oblasti ochrany zdravia, dopravnej bezpečnosti a podpory inklúzie. Zapojilo sa 80 žiakov všetkých troch tried tretieho ročníka.

Projekt bol realizovaný vďaka podpore z programu P1 Ministerstva financií Slovenskej republiky. Realizáciou bola poverená PhDr. Zuzana Zmajkovičová, ktorá do práce s deťmi priniesla odborné skúsenosti mediátorky, koučky a lektorky. Aj vďaka tomu prebiehali všetky aktivity zážitkovo, v bezpečnej atmosfére a s dôrazom na porozumenie potrebám detí.

Bezpečnosť, ktorá deti bavila: Úvod projektu patril dopravnej bezpečnosti – téme, s ktorou sa deti stretávajú každý deň. V triedach skúšali reflexné vesty, pásky či privesky a zisťovali, kedy sú pre vodiča dobre viditeľné. Chodby školy sa na čas zmenili na dopravnú dráhu plnú križovatiek, prechodov a modelových situácií.

Zážitkové učenie pokračovalo na dopravnom ihrisku. Deti sa v rolách chodcov, cyklistov či kolobežkárov učili sledovať semafor, reagovať na pokyny „policajtky“ s píšťalkou a rozhodovať sa v reálnom priestore. Vďaka praktickým úlohám pochopili, že viditeľnosť a predvídavosť sú základom bezpečnej cesty.

O tele, energii a tom, čo nám prospieva: Druhý blok sa venoval zdravej životospráve. Deti vytvárali svoje „mapy zdravia“ a rozmýšľali o tom, prečo sú správna výživa, pravidelný pohyb, dostatok spánku a pobyt v prírode kľúčové. Zábavné cvičenia im ukázali, odkiaľ berú energiu počas dňa a ako si ju môžu dopĺňať aj bez sladkostí a „rýchlych riešení“.

Hygiena hravou formou: Prevencia šírenia ochorení bola spracovaná zrozumiteľne a interaktívne. Deti sa učili správne umývať ruky, bezpečne kýchať a pochopiť, ako sa choroby prenášajú. Pri tom rozvíjali jemnú motoriku a schopnosť pozorovať svoje správanie aj okolie.

Ticho, dych a emócie: V časti venovanej psychohygiene deti pomenúvali svoje emócie, učili sa, čo sa deje v tele pri strese, a objavovali jednoduché dychové techniky. Tieto „minúty ticha“ im pomáhali zastaviť sa, upokojiť a lepšie sa sústrediť. Postupne si začali viac všímať jeden druhého a prirodzene sa podporovať – čo výrazne prispelo aj k triednej klíme.

Tvorivosť ako záverečný akcent: Silným prvkom projektu boli tvorivé dielne. Žiaci navrhovali reflexné nálepky v tvare hviezd, srdiečok či dopravných značiek a kreslili obrazy na tému bezpečnej cesty, zdravia a duševnej pohody.

Vyvrcholením bola vernisáž v Žitnoostrovskom osvetovom stredisku, kde sa predstavili detské výtvarné práce, reflexné návrhy aj fotodokumentácia projektu. Deti si odniesli svoje fotografie ako pamiatku na spoločné zážitky, rodičia zas možnosť nazrieť do ich prežívania. Prekvapením pre žiakov boli fidget kocky od Maroš Molnár Academy, ktoré podporujú koncentráciu a reguláciu napätia.

Skutočný vplyv: Spätná väzba od učiteliek, rodičov i samotných detí potvrdzuje výrazne pozitívny vplyv na správanie žiakov, ich spokojnosť, sústredenie aj atmosféru v triedach. Rodičia ocenili, že deti začali doma spontánne rozprávať o bezpečnosti, zdraví či vlastnom „ostrove pokoja“.

Ohlas na projekt je veľký – o zaradenie programu prejavili záujem ďalšie ročníky aj školy v regióne. Podporu vyjadrili aj partneri projektu, ktorým patrí poďakovanie: MINIT Slovakia, Žitnoostrovské osvetové stredisko a Maroš Molnár Academy.

Viac informácií: Fotografie, videá, interaktívne aktivity a atmosféru z projektu nájdete aj na facebookovej stránke: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61583174128427>

Zviditeľni sa – chráň si zdravie! tak nebol len jednorazovou aktivitou, ale programom, ktorý deti učil žiť bezpečne, zdravo a s porozumením sebe aj druhým.

„Deti potrebujú cítiť, že ich bezpečie, zdravie aj prežívanie berieme vážne. Keď im dáme priestor skúmať, pýtať sa a učiť sa zážitkom, začnú prirodzene robiť zdravšie a bezpečnejšie rozhodnutia. Tento projekt ukázal, že keď sa spojí odborný prístup s hravosťou, má to pre deti skutočný význam.“

* DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI *

1. január – 31. január 2026

DÔLEŽITÉ TERMÍNY

Štátny sviatok	
1. 1.	Deň vzniku Slovenskej republiky
6. 1.	Zjavenie Pána (Traja králi) – deň pracovného pokoja
Medzinárodný deň	
1. 1.	Svetový deň mieru
4. 1.	Svetový Braillov deň
6. 1.	Svetový deň vojnových sirôt
23. 1.	Deň patriotizmu
24. 1.	Deň komplimentov
27. 1.	Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu
28. 1.	Európsky deň ochrany osobných údajov Medzinárodný deň mobilizácie proti jadrovej vojne
Prázdniny	
1. 1. – 7. 1.	Vianočné prázdniny
Stredoškolské súťaže	
29. 1.	Skills Slovakia – Gastro Junior Metro Cup – celoštátne kolo: • súťaž žiakov hotelových akadémií a stredných odborných škôl v odbore kuchár – kuchárka.
30. 1.	Skills Slovakia – Gastro Junior Metro Cup – celoštátne kolo: • súťaž žiakov hotelových akadémií a stredných odborných škôl v odbore cukrár – cukrárka.
Výkazy	
Dátum zisťovania: 31. 12., dátum doručenia: 9. 1., miesto doručenia: RÚŠS v sídle kraja	
Školy v prírode	Výkaz o škole v prírode – Škol (MŠVVŠ SR) 29 – 01 Zisťované ukazovatele: Počet ubytovaných podľa druhu školy, obdobia pobytu, kapacita, finančný poplatok, zamestnanci. Spôsob vyplnenia: papierový nosič alebo formulár (EXCEL)
Dátum zisťovania: 31. 12., dátum doručenia: 14. 1., miesto doručenia: RÚŠS v sídle kraja – ZŠ, ŠŠ, SŠ, CVTI SR Bratislava – VŠ	
ZŠ, SŠ, ŠŠ, VŠ	Ročný výkaz o informačných technológiách v škole – Škol (MŠVVŠ SR) Ikt 1 – 01 Zisťované ukazovatele: Počet počítačov, zdroje ich získavania, využívanie PC na škole. Spôsob vyplnenia: WEB aplikácia
Dátum zisťovania: 31. 12., dátum doručenia: 10. 01. – 20. 01. (podľa sprístupnenia v RIS), miesto doručenia: RÚŠS v sídle kraja	
ZŠ, SŠ	Výkaz o športovej škole a športovej triede – Škol (MŠVVŠ SR) 26 – 01 Počet tried, tréneri podľa druhu športu a kvalifikácie, žiaci podľa druhu športu a ročníkov. Spôsob vyplnenia: WEB aplikácia.
Dátum zisťovania: 31. 12., dátum doručenia: 20. 01., miesto doručenia: RÚŠS v sídle kraja	
ŠJ, výdajné ŠJ	Výkaz o zariadení školského stravovania – Škol (MŠVVŠ SR) 17 – 01 Zisťované ukazovatele: Stravníci, kapacita, príjmy za stravné lístky, zamestnanci za kalendárny rok. Spôsob vyplnenia: WEB aplikácia
Dátum zisťovania: 31. 12., dátum doručenia: 28. 2., miesto doručenia: RÚŠS v sídle kraja – školské knižnice, CVTI SR Bratislava – akademické knižnice	
Školské a akademické knižnice	Výkaz o školskej a akademickej knižnici – Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 Zisťované ukazovatele: Knižničný fond, používatelia, výpožičky, informačné technológie, hospodárenie, zamestnanci, sieť knižnic. Spôsob vyplnenia: WEB aplikácia
Dátum zisťovania: 31. 12., dátum doručenia: 20. 1., miesto doručenia: RÚŠS v sídle kraja – ZŠ a SŠ, CVTI SR Bratislava – VŠ	
ZŠ, SŠ, VŠ	Výkaz o telovýchovných zariadeniach využívaných školou – Škol (MŠVVM SR) 31 – 92 Zisťované ukazovatele: Telovýchovné zariadenia podľa typu a vlastníctva. Vyplňajú základné, stredné a vysoké školy. Spôsob vyplnenia: WEB aplikácia
Termíny	
do 5. 1.	Odoslanie údajov do Centrálného registra za príslušný mesiac.
do 15. 1.	Štvrťročný výkaz o práci v školstve MŠVVŠ SR 1-04 (web aplikácia).
12. 1.	Základné školy doručia zber nových informácií do príslušných ŠVS – export z Proforientu.
16. 1.	Školské výpočtové strediská zabezpečia výmenu databáz žiakov a následne zverejnia štatistiky a sprístupnia aktuálne číselníky na webe.
16. 1.	Školské výpočtové strediská po centrálnom spracovaní databáz zašlú experty súborov pre Proforient do príslušných CPP.
od 19. 1.	Základná škola importuje do Proforientu anonymnú databázu pre simuláciu poradia – z internetu.
od 22. 1.	Pedagogická rada zameraná na hodnotenie žiakov za 1. polrok
Prechod žiakov zo základnej školy na strednú školu	
Priebežne	
Kontrolná činnosť podľa plánu kontrolných úloh.	
Triedne aktivity rodičovských združení.	
Zasadnutia metodických združení a predmetových komisií.	
Príprava podkladov na zasadnutie pedagogickej rady – hodnotenie a klasifikácia žiakov za 2. štvrťrok, resp. 1. polrok, opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov.	
Spracovanie miezd, výkazy a odvody do poisťovní – sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne.	
Vykazovanie zastupovania, nadčasov, dochádzky zamestnancov za príslušný mesiac.	

Zdroj: www.kalendar.azet.sk, www.siov.sk, www.minedu.sk, www.svs.edu.sk, www.cvtisr.sk, www.iuventa.sk, www.financnasprava.sk.

Spracovala: PaedDr. Katarína Pisečná

UČITEĽ, OSVETOVÝ PRACOVNÍK A PAMÄTNÍK – ŽIVOT JÁNA KUBAČKU

* V SPOMIENKACH NAJVVYŠŠÍCH PREDSTAVITEĽOV *

PhDr. Adam Bieleš, PhD.

Ústav pamäti národa

Životný príbeh učiteľa a osvetového pracovníka Jána Kubačku (1904 – 1981) je obrazom premenlivých dejín Slovenska v 20. storočí. Od medzivojnového idealistu, ktorý veril v silu vzdelania a národného povedomia, sa cez obdobie neslobody a vojnového odporu vypracoval na rešpektovaného predstaviteľa povojnového školstva. Jeho kariéra ukazuje, ako sa menili nielen školské inštitúcie, ale aj spoločenské očakávania voči učiteľom, ktorí sa stávali sprostredkovateľmi ideológie i kultúry.

Ján Kubačka sa narodil 6. decembra 1904 v Dolnom Kubíne. Po absolvovaní základného školského vzdelania maturoval v roku 1923 na Učiteľskom ústave v Štubnian-ských Tepliciach. Krátko po skončení stredoškolského vzdelania pôsobil ako učiteľ na ľudovej škole v Zaškove (okres Dolný Kubín).¹

Od roku 1927 spojil svoj profesijný život s ľudovou školou v Brezovej pod Bradlom. Z obce pochádzalo niekoľko významných slovenských osobností. Samotný región sa navyše líšil od zvyšku Slovenska výrazným, miestami až väčšinovým zastúpením evanjelickej populácie. Toto prostredie ho výrazne formovalo už počas medzivojnového obdobia. Kubačka vstúpil v roku 1930 do Slovenskej národnej strany (ďalej len „SNS“), ktorá sa počas 1. Československej republiky výrazne orientovala najmä na evanjelické voličstvo.²

Orientácia celého regiónu sa odrážala aj vo volebných výsledkoch. Na Slovensku dominantná Hlinkova slovenská ľudová strana (ďalej len „HSLŠ“) bola v Brezovej pod Bradlom len jednou z mnohých strán medzivojnovkej demokracie a nepomohlo jej ani spojenie so SNS do tzv. Autonomistického bloku vo voľbách roku 1935.³ Kubačka patril skôr medzi radových členov strany, viac sa zaujímal o osvetové aktivity ako činnosť v ochotníckom divadle, Matici Slovenskej alebo Sokole.⁴ Už samotné učiteľské povolanie ho predurčovalo k účasti na kultúrnom živote obce.⁵ Ako evanjelik sa rôznymi spôsobmi angažoval aj v živote evanjelickej cirkvi.⁶

Ešte počas medzivojnového obdobia zohrával Ján Kubačka významnú úlohu v stavovských učiteľských organizáciách. Od roku 1929 pôsobil ako tajomník Zväzu slovenských učiteľov.⁷ Pravidelne komentoval dianie v školstve. Kritizoval najmä rôzne nedostatky, napríklad nízke učiteľské platy.⁸

Na kopaničiach sa ľudáckemu režimu nedarilo presadiť ani potom, čo HSLŠ získala moc v štáte a postupne rušila demokratické výsady.⁹ Naznačujú to aj výsledky volieb do autonómneho Snemu Slovenskej krajiny z 18. decembra 1938. išlo však o voľby len v úvodzovkách, pripustená bola iba jedna kandidátna listina s dominantnou väčšinou HSLŠ, pričom rôzne kroky štátnej moci znemožnili férovosť celého volebného aktu. Voliči mohli s predloženou kandidátkou len nesúhlasiť. Úplné výsledky sa nedochovali. Dobová tlač uviedla za jednotlivé okresy počet všetkých hlasujúcich, počet hlasov pre jednotnú kandidátnu listinu a počet hlasov proti nej. V okrese Myjava, kam v tom čase patrila Brezová pod Bradlom, vložilo do urny nesúhlasný hlas mierne viac než 8 % zúčastnených voličov, viac než celoslovenských 2 – 3 % voličov.¹⁰

Kubačka v regióne ostal a v spoločenských aktivitách pokračoval aj po vyhlásení Slovenského štátu. Nadviazal na osvetovú činnosť z medzivojnového obdobia.¹¹ Od leta 1939 pôsobil v rôznych funkciách vo vedení Zväzu evanjelickej mládeže, jednej z tolerovaných mládežníckych organizácií na Slovensku.¹² Pokračoval aj v publicistickej činnosti, napríklad kritikou niektorých navrhovaných

¹ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany. ; *Biskupská zpráva pred dištriktuálny konvent v Košiciach* 23. – 24. septembra 1924. Košice : 1924, s. 24. ; *Vzory pracovníkov*. In *Osveta*. 1949, roč. 4, č. 2/3, s. 89.

² SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany.

³ KRIVÝ, V. *Výsledky volieb 1929-2016 za obce na Slovensku*. [online]. [cit. 2025-1-11.]. Dostupné na internete: <http://sasd.sav.sk/sk/data_katalog_abs.php?id=sasd_2010001>.

⁴ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany. ; *Miestny odbor Matice Slovenskej na Brezovej pod Bradlom*. In *Slovenský denník*. 1934, roč. 17, č. 266, s. 3.

⁵ *Jubilejné oslavy na Slovensku*. In *Slovenský denník*. 1928, roč. 11, č. 258, s. 3.

⁶ *Sen. konvent nitriansky*. In *Cirkevné listy*. 1936, roč. 14, č. 50, s. 307.

⁷ KUBAČKA, Ján. *Okresná jednota Sv. S. U.* In *Národná škola slovenská*. 1929/1930, roč. 8, č. 6, s. 101-102.

⁸ KUBAČKA, Ján. *O tom, čo len my vieme*. In *Národná škola slovenská*. 1935/1936, roč. 14, č. 6, s. 77-79.

⁹ STEFELOVÁ, Renáta. *Štvrt' storočia prešlo osadami*. In *Pravda na víkend*. 1969, roč. 2, č. 35, s. 3.

¹⁰ *Volebné výsledky*. In *Slovák*. 1938, roč. 21, č. 293, s. 2. ; NIŽŇAN-SKÝ, Eduard. *Židovská komunita na Slovensku medzi československou parlamentnou demokraciou a slovenským štátom v stredo-európskom kontexte*. Prešov : Univerzum, 1999, s. 181-192.

¹¹ *Seniorálny sjazd evanjelickej mládeže v Senici nad Myjavou*. In *Slovák*. 1938, roč. 22, č. 146, s. 6.

¹² *Cieľom ľudáckeho režimu bolo zjednotiť mládež pod kuratelou Hlinkovej mládeže. Tento cieľ sa do roku 1945 nepodarilo realizovať.* ; *Sjazd slovenskej evanjelickej mládeže*. In *Cirkevné listy*. 1939, roč. 53, č. 15, s. 308. ; *Slovenské evanjelictvo prehovorilo*. In *Národné noviny*. 1940, roč. 71, č. 28, s. 2.

reforiem školstva zameraných na úpravu systému povinnej školskej dochádzky.¹³ Jeho publicistická činnosť smerovala aj k mladšej generácii, či už formou redakčnej práce, alebo samostatných článkov. Starším členom evanjelickej mládeže bol určený časopis *Evanjelická mládež*, pre deti vychádzal *Prameň*.¹⁴

Vládnica HSĽS sa opierala o rímskokatolícku cirkev a jej veriacich. Evanjelici sa dostali do pozície trpenej náboženskej menšiny. Kubačka sa zapojil do odboja, v júni 1944 zabezpečoval ubytovanie troch československých parašutistov z výsadky Manganese, ktorý bol vysadený z Veľkej Británie.¹⁵ Keď 29. augusta vypuklo Slovenské národné povstanie, odišiel na čele malej ozbrojenej jednotky do Banskej Bystrice. Pracoval v redakcii periodika *Národné noviny* a pôsobil aj ako osvetový dôstojník v povstaleckom vojsku. Po potlačení povstania prešiel na partizánsky spôsob boja. Koncom novembra sa pre zdravotné problémy uchýlil do obce Sokolče a odtiaľ prešiel do Dolného Kubína, kde ostal až do konca vojny.¹⁶ V pedagogickej praxi pokračovať aj tak nemohol, keďže na jeseň 1944 ho Ministerstvo školstva a národnej osvety pozbavilo učiteľského miesta.¹⁷

Školské orgány povojnového Československa toto rozhodnutie zrušili, no Ján Kubačka sa na pôvodné miesto nevrátil.¹⁸ Dočasne nepokračoval ani v učiteľskej praxi. Do roku 1951 pracoval v Dolnom Kubíne ako okresný osvetový inšpektor. Ako kultúrny pracovník sa naplno venoval osvetovej práci. Hoci sa povojnový politický systém zásadne zmenil, Kubačka sa po vojne politicky angažoval. V roku 1947 bol krátko členom Demokratickej strany (ďalej len „DS“), no napokon sa priklonil ku Komunistickej strane Slovenska (ďalej len „KSS“).¹⁹

Ako osvetový inšpektor mohol nadviazať na svoje skúsenosti. V tlači apeloval napríklad na výstavbu kultúrnych domov ako centier vzdelanosti, ktoré mohli napomáhať v boji proti rôznym spoločenským neudhom.²⁰ Mal tiež výrazný podiel na akcii *Pomoc Orave*, zameranej na sociálne a kultúrne povznesenie rodného regiónu.²¹

KSS podporoval ešte pred februárom 1948, členom sa však stal až v roku 1952, predtým bol štyri roky len kan-

didátom na členstvo v strane. V tom čase už získal ďalšie pracovné skúsenosti, najprv počas 4-mesačného pôsobenia na Povereníctve informácií, neskôr dvojmesačne v Závode Mier²² ako pracovník kultúrno-propagačného oddelenia. V auguste 1951 sa vrátil späť do školstva a stal sa učiteľom Osemročnej strednej školy (ďalej len „OSŠ“) v Trenčianskych Tepliciach.²³

Ako člen komunistickej strany sa aktívne zapojil do straníckych štruktúr a školských politík na lokálnej úrovni. Bol členom Okresného výboru KSS v Trenčíne a pôsobil aj ako predseda Okresného výboru Zväzu zamestnancov školstva v Trenčíne. V septembri 1953 sa stal riaditeľom OSŠ v Trenčianskej Teplej.²⁴

Jeho skoršie pôsobenie v SNS a DS sa neskôr stalo predmetom preverovania na úrovni Krajského výboru KSS v Bratislave. Dňa 3. apríla 1956 krajské stranícke vedenie zamietlo jeho preradenie z kandidáta na člena strany. Kubačka sa odvolal na ÚV KSS. Viaceré svedectvá členov strany na okresnej úrovni vyznievali v jeho prospech, no vedenie KSS zamietlo návrh vlastného disciplinárneho orgánu a 7. decembra 1956 potvrdilo rozhodnutie z krajskej úrovne.²⁵

Riaditeľom školy v Trenčianskej Teplej ostal až do roku 1965, keď odišiel do dôchodku. Vrátil sa na rodnú Oravu. Ako pamätník udalostí druhej svetovej vojny sa aktívne aj pasívne zúčastňoval rôznych spomienkových akcií a pôsobil ako tajomník Okresného výboru Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov.²⁶ Ján Kubačka zomrel 28. decembra 1981.²⁷

Osud Jána Kubačku odhaľuje, ako sa jednotlivci z učiteľského stavu vyrovnávali s politickými zmenami a ideologickými tlakmi 20. storočia. Napriek opakovaným zásahom režimov do školstva zostal verný myšlienke, že vzdelanie má slúžiť človeku a spoločnosti. Jeho pôsobenie v Brezovej pod Bradlom, v Trenčianskej Teplej aj na rodnej Orave predstavuje dlhoročnú snahu spojiť učiteľskú prácu s osvetovou a kultúrnou činnosťou.

²² Továreň vyrábala viskózové vlákna, známa aj kvôli bývalému názvu Vístva.

²³ Osemročné stredné školy poskytovali vzdelanie zhruba na úrovni súčasných základných škôl. Na absolvovanie stredoškolského štúdia a prípadný postup na vysokú školu však musel absolvent prestúpiť ešte na jedenástoročnú strednú školu. ; *31/1953 Zb. – Zákon o školskej sústave a vzdelávaní učiteľov (školský zákon)*. [online]. [cit. 2025-8-17]. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1953/31/19581230.html>>. ; SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany.

²⁴ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany.

²⁵ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Uznesenie zo 47. schôdzky byra ÚV KSS, dňa 7. decembra 1956 – Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany. ; SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany.

²⁶ Pamätnú tabuľu J. Jašíkovi. In *Orava*. 1969, roč. 3, č. 42, s. 2. ; Pekný vek. In *Orava*. 1969, roč. 3, č. 48, s. 2.

²⁷ FARKAŠOVÁ, Gabriela. Odišli z našich radov. In *Učiteľské noviny*. 1982, roč. 32, č. 5, s. 11.

¹³ Slovo ku ohlasovaným reformám v školstve. In *Evanjelický učiteľ*. 1942, roč. 6, č. 7, s. 226-228.

¹⁴ KUBAČKA, Ján. Turistika zdravá. In *Prameň*. 1939, roč. 1, č. 6, s. 83. ; *Evanjelická mládež*. 1940, roč. 2, č. 1-2, s. 16.

¹⁵ VARSÍK, Milan – SYNEK, Bohumil. *Príbehy odvážnych*, Bratislava : Pravda, 1980, s. 116-120.

¹⁶ MÁTEJ, Jozef. *Učiteľia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 106-107.

¹⁷ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany. ; *Vzory pracovníkov*. In *Osveta*. 1949, roč. 4, č. 2/3, s. 90. ; POTOCKÁ, Helena. Plamienok na celý život. In *Orava*. 1975, roč. 11, č. 34, s. 4.

¹⁸ Informácie. In *Školské zvesti*. 1945, roč. 1, č. 1-4, s. 71.

¹⁹ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 934, č. j. 669/2, Zpráva o šetrení príčin neprijatia Jána Kubačku z kandidáta za člena strany.

²⁰ KUBAČKA, Ján. Budujme kultúrne domy. In *Osveta*. 1946, roč. 2, č. 1, s. 29.

²¹ KUBAČKA, Ján. O výchovnej akcii „Pomoc Orave“. In *Osveta*. 1949, roč. 4, č. 9, s. 406-408.

OTÁZKY A ODPOVEDE

MOŽNOSTI FINANCOVANIA NÁJMU ZARIADENIA

Je možné platiť spoločnosti prenajímajúcej gastrozariadenia mesačne nájom za profi umývačku riadu vo výške nad 1 700 € (napr. 2 500 €) po dobu jedného roka? Potom by sme zariadenie odkúpili.

Realizácia mesačného nájmu profesionálnej umývačky riadu vo výške 2 500 € s následným odkupom po roku je technicky možná, avšak jej zákonnosť a hospodárnosť závisí od právneho rámca, v ktorom škola pôsobí.

V prípade štátnych alebo obecných škôl, ktoré sú verejnými obstarávateľmi, je nutné dodržiavať zákon o verejnom obstarávaní a princípy účelného, efektívneho a hospodárneho nakladania s verejnými prostriedkami.

Prenájom vo výške 2 500 € mesačne by pri reálnej trhovej hodnote zariadenia, ktorá sa pohybuje zvyčajne medzi 7 000 a 12 000 €, pravdepodobne bol považovaný za nehospodárny výdavok. Takýto postup by mohol byť vyhodnotený ako obchádzanie pravidiel verejného obstarávania alebo skryté financovanie budúcej kúpy, čo predstavuje právne a kontrolné riziko zo strany NKÚ, hlavného kontrolóra alebo finančnej kontroly.

Odkúpenie zariadenia po ukončení prenájmu je síce možné, ale musí byť transparentné, trhové a nesmie vytvárať dojem obchádzania obstarávania; v praxi sa tento cieľ zvyčajne rieši prostredníctvom finančného alebo operatívneho leasingu za trhových podmienok.

Súkromné školy majú voľnejší režim, pretože ich nájomné a následný odkup podlieha iba zásadám obchodného práva a hospodárnosti. V tomto prípade je možné dohodnúť nájom aj za vyššiu sumu a následný odkup, pokiaľ sú obe strany s podmienkami spokojné.

Pre štátne alebo obecné školy je preto nájom vo výške 2 500 € mesačne za jedno zariadenie vysoko rizikový a potenciálne neobhájiteľný, zatiaľ čo pre súkromnú školu je takáto koncepcia právne prípustná, pričom odporúča sa zachovať transparentnosť, zdokumentovanie trhovej hodnoty a hospodárnosť.

JUDr. Ing. Lucia Pivarníková, zdroj: direktor.sk

DOMÁCKA PRÁCA – PEDAGOGICKÝ ZAMESTNANEC

Náš pedagogický zamestnanec (základná škola) požiadala o rozdelenie celého pracovného úväzku (23 vyučovacích hodín) na 4 pracovné dni a o jeden deň domáckej práce. Je takéto niečo z pracovno-právneho hľadiska možné schváliť?

Podľa § 164 ods. 3 Zákonníka práce ak požiadala žena alebo muž trvale sa starajúci o dieťa mladšie ako osem rokov o domácku prácu, teleprácu alebo o prácu z domácnosti podľa § 52 ods. 2 na účely starostlivosti o dieťa, zamestnávateľ je povinný poskytnúť im písomnú odôvodnenú odpoveď, ak ich žiadosti nevyhoveli v primeranej lehote. Pri posudzovaní žiadosti zamestnávateľ prihliada na jeho úlohy a oprávnené záujmy zamestnanca.

Ak zamestnanec spadá do niektorej z vyššie uvedených kategórií zamestnancov (žena alebo muž trvale sa starajúci o dieťa mladšie ako osem rokov), tak takúto úpravu pracovného času je možné schváliť. Zamestnávateľ však nemusí takejto žiadosti vyhovieť. Pri posudzovaní žiadosti sa prihliada jednak na úlohy zamestnávateľa, ako aj na oprávnené záujmy zamestnanca. V danom prípade je potrebné posúdiť možnosť vyhovieť žiadosti s ohľadom na úlohy zamestnávateľa, napr. zabezpečovanie vzdelávania v nadväznosti na rozvrh hodín.

JUDr. Matej Drotár, zdroj: direktor.sk